

TYÖELÄKE

83

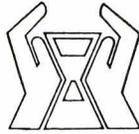
2

Perhe-eläkekään ei nosta naisen toimeentulotasoa miehen rinnalle, sanoo tutkija s. 6
Työtön, työssä, eläkkeellä vai väliin pudonnut? s. 12, 14

TYÖELÄKE

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISU

Päätoimittaja:
Yrjö Larmola

Toimitussihteeri:
Kirsti Suomivuori

Ulkoasu:
Kristina Issakainen

Toimitusneuvosto:
Yrjö Larmola, puheenjohtaja
Antero Ahonen
Pentti Koivistoinen
Helena Luoma
Esko Prokkola
Jussi Vanamo

Toimituksen osoite:
Opastinsilta 7
00520 Helsinki 52

Puhelin 90-1511

19. vuosikerta
Työeläke ilmestyy viitenä
numerona vuodessa.
Vuosikerran hinta 10 markkaa

Helsinki 1983
Kirjapaino Aa osakeyhtiö

ISSN 0564-5808

2 Huhtikuu
1983

SISÄLTÖ:

Perhe-eläkettä ansion, tarpeen ja kantokyvyn mukaan	s. 3
Vanhukset ja me — mikä on vastuunjako?	s. 4
Tutkijan näkökulma perhe-eläkkeeseen: kustannukset eivät vastaa hyötyä	s. 6
Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja: Työttömyyseläke uloslyönti työelämästä	s. 12
Väliinputoajien asema puhuttaa työkyvyttömyyden ja työttömyyden rajanvedossa	s. 14
Jos ulkomaantyökomitean ehdotukset toteutuvat: muutoksia työeläkelakien soveltamisalaan ja eläkepalkan määräämiseen ulkomailla tehdyssä työssä	s.16
Eläketurvakeskuksen kanta PTS-selvitykseen: eläkeikä ja perhe-eläke työeläkkeiden tärkeimmät kehittämiskohteet	s. 18
Ammatillinen koulutus keskeinen tekijä LEL-kuntoutuksessa	s. 20
Sosiaaliturvan opetusjaosto, sosiaalialan ammattioppilaitos	s. 22
Eläkehakemuslomakkeet on uusittu	s. 24
Miksi näin? Voiko kuolleen yrittäjän vakuuttaa taannehtivasti? Kuunnellaanko ilmiantajaa?	s. 29
Työnantajan sosiaalivakuutusmaksulle uudet perusteet	s. 30
ETK ei voi ruveta ulosottorekisteriksi	s. 30
Sosiaalimenojen reaalikasvu 3,3 prosenttia vuonna 1981	s. 31
Kysy työeläkkeistä!	s. 32
Vakuutusoikeuden päätöksiä	s. 33
Uutta työeläkelainsäädäntöä	s. 34
Uusia yleiskirjeitä	s. 34
Nimityksiä	s. 34
Tiedoksi	s. 36
Kirjallisuutta	s. 38
Eläkkeistä ulkomailla	s. 40
Tilastotietoja työeläkkeensaajista 31.12.1982	s. 42
English Summary	s. 45

Perhe-eläkettä

ansion, tarpeen ja kantokyvyn mukaan

Ansiotyön perusteella maksettavista perhe-eläkkeistä olisi keskusteltu, vaikka eduskuntavaalit eivät olisikaan olleet vauhdittamassa keskustelua. Perhe-eläkkeistä on keskusteltu vaaleista vaaleihin; keskustelun sivulla ja ainakin osaksi sen luomien paineiden vuoksi on tehty ja tekeillä tutkimuksia, jotka antavat pohjaa uudistushankkeille.

Populaari mielipiteiden vaihto alkaa yleensä ihmetyksestä, että yksityisen palveluksessa ja yrittäjänä tehdystä työstä naisleski saa eläkettä, mies ei. Yhtäläiset oikeudet molemmille, tasa-arvon nimesä! Kärjekkäimmin asian ilmaisi naispuolinen eläkkeenansaitsija, joka kysyi, miksi hänen ansaitsemallaan eläkkeellä elätetään aivan toisten naisten miehiä.

Niukkenevan talouden näköalojen edessä ei kuitenkaan tunnu kohtuulliselta ajatella, että jokainen miesleski omasta tulotasostaan riippumatta alkaisi saada leskeneläkettä samoin perustein kuin naiset nyt. Urpo Kangas viittaa toisaalla tässä lehdessä julkaistussa haastattelussaan tilastoihin, joiden mukaan naislesken tulot nykyisellään ovat mieslesken tuloja pienemmät: Jos tasa-arvoprinsiippiä noudatettaisiin, tulisi siis naisen asemaa kohentaa eikä miehen.

Lapset saavat perhe-eläkettä sekä miehen että naisen jälkeen, ja tuen kohdistaminen lapsiin lieneekin keskeinen huomioon otettava vastaisessa perhe-eläkejärjestelmän kehityksessä. Odotettavissa olevat muutokset merkinnevät valikoinnin lisääntymistä tuen jakelussa.

Eläketurvakeskuksen taannoinen ehdotus eläkeoikeuden jakamisesta avioerotapauksissa, yksin jääneen puolison toimeentulon turvaamiseksi, on kohdannut ristiriitaisen vastaanoton. Viitataan sekä periaatteen että käytännön vaikeuksiin. Henkilökohtaisen ansion suoja on lainsäädännössä luja.

Toisaalta on paineita myös siihen suuntaan, että avopuoliso tulisi saattaa perhe-eläkkeeseen oikeutetuksi. Entäpä entinen avopuoliso? Mies niinkuin nainenkin?

Raja on vedettävä resurssien mukaan. Oikein laajaan sosiaaliseen otteeseen ei ole taloudellista voimaa.

Ansioon perustuvaa perhe-eläkettä yhtä kaikki tuskin voidaan ruveta jakamaan puhtaan tarveharkinnan perusteella. Viisikymmenluvun historia opettaa, että kun kansaneläkkeiden ansaintaperusta romutettiin, syntyi yleinen ja voimakas tarve ansioon perustuvan turvan luomiseen. Enää ei ole varaa avata vuoroin toista, vuoroin toista hanaa.

Yrjö Larmola

VANHUKSET JA ME -

Vuosikymmenen kuluttua 85 vuotta täyttäneitä on 30 000 enemmän kuin nyt. Ikävuosiltaan 75 ohittaneita on lähes 100 000 enemmän. Moniko näistä vanhuksista tulee tarvitsemaan hoitopaikan, josta ei ole vielä edes paperilla päätöstä?

Sairaiden vanhusten hoitotilanne on jo nyt vakava. Kysykää helsinkiläisvanhusten omaisilta, löytykö hoitopaikka kun sitä tarvittiin?

Nykyiset vanhusten hoitopaikat eivät riitä. Terveyskeskusten vuodeosastot, mielisairaalat ja yleissairaalat täyttyvät. Vain lisäämällä vanhainkoteja, parantamalla avohuoltoa ja perustamalla geriatriasia hoitoyksiköitä voidaan välttää yleisen sairaalalaitoksen tukkeentuminen vanhusten hoitoon.

Päätöksenteolla on kiire. Vastuunkantajan, julkisen vallan ratas on hidasliikkeinen. Riittääkö sen vauhti? Joutuuko yhä useampi vanhus virumaan sairaana asunnossaan ilman asianmukaista hoitoa? Vai pitäisikö pakottavassa tilanteessa vastuuta vanhuksistamme jakaa muillekin tahoille?

Esimerkiksi eläkejärjestelmille?

Työeläketurva ja vanhuspolitiikka

Työeläkelakien toimeenpano lain säädösten mukaan on työeläkejärjestelmän vastuualue vanhuspolitiikassa. Tehtävä on mitä tärkein. Vanhusten hyvinvoinnin perustana on kohtalai-

sen terveyden lisäksi riittävä taloudellinen toimeentulo.

Vastuu tulevista työeläkkeensaajista on nostanut työeläkkeiden rahoituksen ykkösluokan kysymykseksi. Suurten ikäluokkien työeläkkeisiin tarvitaan hyvin paljon rahaa. Laskelmat osoittavat neljännestä palkoista, enemmänkin.

Ennen 2010-lukua on kuitenkin kolme vuosikymmentä. Niiden aikana työeläkejärjestelmä voi joutua ratkaisemaan yhteiskunnallisen vastuunsa rajat. Onko se vain ja ainoastaan työeläketurvan toimeenpano?

Toiminta-alue laajemmaksi

Mielestäni työeläkejärjestelmän toiminta-aluetta voi ja on aihetta laajentaa. Sitä laajentaisi nykyistä tiiviimpi yhteistyö muiden vanhuspolitiikan sektoreiden kanssa. Näitä sektoreita ovat terveydenhoito, sosiaalipalvelut, asuminen, koulutus, kulttuuri ja tutkimus.

Hyvän yhteistyön tulokset jäävät mappien täytteeksi, ellei suunnitelmille saada rahoitusta. Olisi luontevaa, jos työeläkejärjestelmä voisi joskus toimia rahoittajana tai luotonantajana vanhusten hyväksi tulevissa hankkeissa.

Esimerkkejä järkevistä kohteista ei ole vaikea keksiä. Työeläkejärjestelmän lainoitama vanhainkoti tai palvelutalo Helsingissä voisi helpottaa kaupungin yhä pahenevaa vanhustenhoitotilannetta.

Mieleen tulee myös erilaisia palvelujärjestelmiä kotona asuville. Heidän itsenäisyyttään ja omatoimisuuttaan voidaan monin tavoin ylläpitää ja edistää. Varojen sijoittaminen puhelin-osakkeisiin ja puhelimiin lainaus tarvitseville olisi tällaista palvelua. Valtaosa 75 vuotta täyttäneistä on yksinasuvia.

MIKÄ ON VASTUUNJAKO?

Pirkko Jääskeläinen,
YM
*Eläketurvakeskuksen
suunnitteluosaston tutkija*

Vanhuus ei ala eläkeiässä

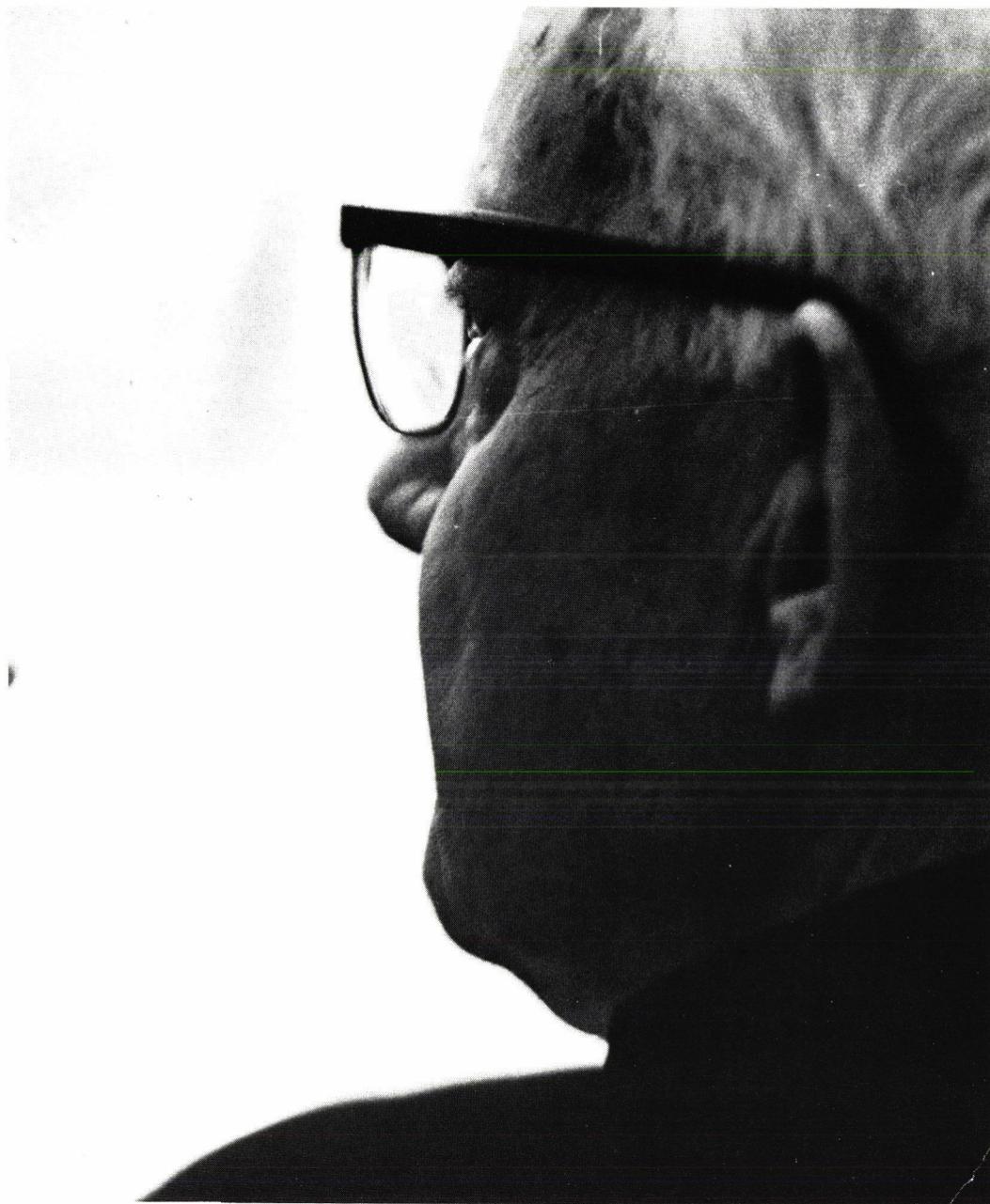
Aikansa on elänyt luulo vanhuuden alkamisesta eläkeiässä. Jos ikärajoja vanhuudelle halutaan, pitäisi ne vetää 75–80 ikävuoteen. Silloin iän haitat alkavat yleensä tuntua.

Eläkeiän kohtalaisen terveinä ohittaneet ovat virkeitä, toimintakykyisiä kansalaisia. On väärin leimata heitä vanhuuteen liitettyillä negatiivisilla arvovaluksilla.

Eläkkeelle siirtymisen joustavoittaminen on hieno asia. Siihen kuuluu mahdollisuus vähentää työntekoa ja korvata ansion aleneminen eläkkeellä.

Osa-aikatyötä on meillä aika vähän tarjolla vanhemmille työntekijöille. Lisäämisen esteenä näyttää olevan myös jähmeitä asenteita. Niihin pitäisi voida vaikuttaa tuomalla esiin osa-aikatyön hyviä puolia ikääntyvän työntekijän kannalta.

Nuorekkaille vanhuksille voi työeläkejärjestelmä mielestäni osoittaa arvostuksensa olemalla mukana erilaisten toimintamallien kehittämisessä. Toimintamallien tarkoitus on tarjota puuhaa ja tekemistä, harrastus- ja osallistumismahdollisuuksia. On monia kanavia ja keinoja ohjata tuki eläkeläisten parhaaksi, jos hyvää tahtoa löytyy.

KUSTANNUKSET EIVÄT VASTAA HYÖTYÄ

Viime syksynä tarkastettiin Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa lesken oikeudellista asemaa koskeva väitöskirja. Tutkimus poikkeaa tavanomaisesta oikeustieteellisestä väitöskirjasta ennen muuta siinä, että teoksessa pyritään tarkastelemaan suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuutta ja sen eri osatekijöitä). Koska työssä on lähemmän tarkastelun kohteeksi valittu lesken oikeudellista asemaa koskeva lainsäädäntö, päätti Työeläke-lehti pyytää teoksen kirjoittajalta, oikeustieteen tohtori Urpo Kankaalta vastauksia ajankohtaisiin perhe-eläkepoliittisiin kysymyksiin.*

1. Millainen on lesken toimeentuloturva nykyisen lainsäädännön valossa?

Eloonjääneen puolison toimeentuloturva koskeva lainsäädäntö on mahdollista jakaa yksityisoikeudelliseen ja julkisoikeudelliseen sosiaaliturvaan. Yksityisoikeudellisen sosiaaliturvan alaan kuuluvat lähinnä perhe- ja perintöoikeudelliset järjestelyt sekä sopimusperusteiset etuudet. Julkisoikeudellisen sosiaaliturvan lohkoon voidaan sisällyttää varsinainen eläkelainsäädäntö ja lesken saamat verukselliset etuudet.

Vastoin yleistä olettamusta yksityisoikeudellinen sosiaaliturva ei suinkaan ole lesken kannalta merkityksetöntä. Eduskunta on juuri käsitellyt hallituksen esityksen (HE 225/82) perintökaaren muuttamiseksi, jonka pääasiallinen sisältö on seuraava.

**) KANGAS, URPO: Lesken oikeudellinen asema. Oikeusdogmaattinen tutkimus lesken sosiaaliturvan laajuudesta. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen Julkaisuja. A-sarja N:o 156. Vammala 1982, XLVIII + 404 s.*

Kun aviopuoliso kuolee, saa eloonjäänyt puoliso pitää kuoleen puolison jäämistön jakamattomana hallinnassaan, jollei rintaperillisen jakovaatimuksista tai perittävän tekemästä testamentista muuta johdu. Rintaperillisen lakiosioikeuden ja testamentinsaajan oikeuden estämättä eloonjäänyt puoliso saa pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoitten yhteisenä kotina käytetyn tai muun jäämistöön kuuluvan, eloonjääneen puolison kodiksi sopivan asunon, jollei kodiksi sopivaa asuntoa sisälly eloonjääneen puolison varallisuuteen. Yhteisessä kodissa oleva tavannukainen asuntoirtoimisto on aina jätettävä jakamattomana eloonjääneen puolison hallintaan.

Laki perintökaaren muuttamisesta tulee voimaan 1.9. 1983, minkä jälkeen leski saa käytännössä aina asua puolisoitten yhteisessä kodissa kuolemaansa saakka. Lesken ei perintöoikeudellisen suojan tehokkuuden vuoksi tarvitse käyttää lainkaan toistuvaistulona saamaansa eläkettä uuden asunnon hankkimiseen.

Sopimusperusteisista etuuksista on mainittava myös erilaisten henkivakuutusjärjestelyjen leskelle antama suoja. Vaikka läheskään kaikilla henkilöillä ei ole kuollessaan voimassa henkivakuutusta, on henkivakuutuksella reaalista merkitystä monissa eri leskeytymistilanteissa. Vapaaehtoisten henkivakuutus-ten antamaa suojaa täydentää pakollinen ryhmähenkivakuutus ja siihen rinnastuva taloudellinen tuki.

Henkivakuutuksille on tyypillistä useimmiten se, että mitä nuorempana edunjättäjä kuolee, sitä paremman korvauksen leski tästä saa.

Leskeytyneen tulot nousevat

Julkisoikeudellisen sosiaaliturvan keskeisimmän sisällön lesken kannalta muodostavat ansioperusteinen perhe-eläkelainsäädäntö, yleinen perhe-eläke, erilaiset korvausperusteiset perhe- ja huoltoeläkkeet sekä verotukselliset etuudet.

Erilaisia perhe-eläkelajeja on runsaat 30 ja niille on tyypillistä se, että edunsaajien asema vaihtelee etuusjärjestelmästä toiseen.

Järjestelmä on sisällöllisesti epäyhtenäinen ja sille on leimallista se, ettei lesken todellista tarvetta toistuvaistuloon useimmissa tapauksissa lainkaan aseteta perhe-eläkkeen myöntämisen edellytykseksi.

Monet etuuksista ovat lisäksi luonteeltaan kasaantuvia, varsinainen yhteensovittaminen tapahtuu käytännössä vain pienen etuusryhmän sisällä.

Julkisoikeudellisen sosiaaliturvajärjestelmän tehokkuutta kuvastaa parhaiten se, että leskeksi jääneellä naishenkilöllä on käytettäväänään enemmän tuloja kuin hänellä oli avioliiton aikana. Miesleskien kohdalla tilanne on päinvastainen, miehen käytettävissä olevat tulot alentuvat leskeytymistilanteessa.

Ansiöeläkejärjestelmän tehokkuudesta johtuen kuitenkin tällä hetkellä miesleskellä on käytettäväänään enemmän tuloja kuin naisleskellä. Melkoisella varmuudella voidaan kuitenkin ennustaa, että tämä tilanne tulee lähitulevaisuudessa kääntymään päinvastaiseksi sen vuoksi, että naisten osuus ammatissa toimivasta väestöstä on jatkuvassa kasvussa ja myös heidän ansionsa lähenevät jossakin määrin miespuolisten työntekijöiden ansioita.

Sitä paitsi tilastot eivät kerro koko totuutta lesken toimeentuloturvasta, koska yksityisoikeudelliset suojakeinot jäävät tulolaskelman ulkopuolelle.

2. Vastaako nykyinen leskeneläkkeen maksaminen vain naisille tämän päivän vaatimuksia? Esimerkiksi Itävallassa tämä käytäntö on todettu perustuslain vastaiseksi. Näkemysenne tilanteesta Suomessa? Miten muuttaisitte lakia näiltä osin? Miksi?

Hallitusmuotomme 5 §:n mukaan Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset lain edessä. Yhdenvertaisuussäännös on ilmaus muodollisen oikeudenmukaisuusperiaatteen velvoittavuudesta viranomaisille ja lainsäätäjälle.

Muodollisen oikeudenmukaisuusstandardin mukaista on se, ettei lainsäätäjät aseta ketään toista huonompaan asemaan kansallisen tai etnisen alkuperän

eikä sukupuolen perusteella. Näin ollen näyttäisi myös meillä vallitsevan samanlainen tilanne kuin Itävallassa, periaatteessa perhe-eläkelainsäädäntö loukkaa HM 5 §:n yhdenvertaisuusperiaatteita.

Asialla on kuitenkin käänteispuolensa. Kun kerran tilastotietojen mukaan naisleskellä on käytettävissään vähemmän tuloja kuin miesleskellä, ei lainsäädäntö nykyiselläänkään kykene nostamaan naista miehen rinnalle.

Tämän kannan kanssa olisi johdonmukaista parantaa vieläkin naisleskien asemaa entistä tehokkaammin ja vielä selvemmin HM 5 §:n muodollista oikeudenmukaisuusstandardia loukaten.

Eläkkeet mitoitettava tarpeen mukaan

Käsitykseni mukaan yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus edellyttää sekä muodollisen että materiaalsen oikeudenmukaisuuskäsityksen samanaikaista hyväksymistä. Lainsäädäntötyön lähtökohtana tulee olla sukupuolten välinen yhdenvertaisuus. Miestä ei saa asettaa lähtökohtaisesti naista huonompaan asemaan, eikä päinvastoin.

Kun muodollista yhdenvertaisuutta koskeva kysymys on ratkaistu, voimme astua askelelle eteenpäin. Millä perusteella leskelle tulisi maksaa leskeneläkettä? Tämän kysymyksen ratkaisu lankeaa materiaalsen oikeudenmukaisuuden lohkoon. Siihen vastaaminen edellyttää kannanottoa moniin eri kysymyksiin.

Kantani on se, että kaikki avioliittoon kytketyt perhe- ja huoltoeläkkeet tulisi mitoitaa taloudellisen tuen tarpeen mukaan.

Perhe-eläkkeisiin sisältyvä lasteneläkettä voitaisiin maksaa huolta siihen asti kunnes lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Leskeneläkkeen keston tulisi riippua lesken iästä ja taloudellisen turvan tarpeesta.

Taloudellisen turvan tarpeen arvioiminen edellyttäisi nykyistä tehokkaamman yhteensovitusjärjestelmän luomista.

3. Perhe-eläkelainsäädännön syntyäikoihin 1960-luvulla yhteiskunta oli toisen näköinen kuin tänä päivänä. Onko perhe-eläkelainsäädäntö edelleen ajan tasalla? Missä se mahdollisesti on pahiten jäänyt jälkeen?

Ennen kuin tähän kysymykseen on mahdollista vastata, on syytä lyhyesti tarkastella sitä, millainen perhe-eläkejärjestelmä Suomessa on voimassa.

Varsinainen perhe-eläkejärjestelmä voidaan jakaa *ansiooperusteisiin perhe-eläkkeisiin* ja *yleisiin perhe-eläkkeisiin*. Perhe-eläkkeen ansioperusteisuudella tarkoitetaan leskelle ja orvolle maksettavan eläkkeen suuruuden sitomista edunjättäjän ansioiden suuruuteen.

Leskelle tässä kategoriassa maksettava perhe-eläke voi olla teknisesti toteutettu myös siten, että perhe-eläke on tarkoin määrätty osa siitä eläkkeestä, mitä edunjättäjä itse sai tai olisi ollut oikeutettu saamaan. Ansioperusteinen perhe-eläkejärjestelmä kanavoi erittäin tehokasta taloudellista turvaa, useimmiten naispuoliselle leskelle.

Tämän eläkejärjestelmän rinnalle on rakennettu yleinen perhe-eläkejärjestelmä, joka kanavoi leskille ensisijaisesti toimeentulosisidonnaista sosiaaliturvaa.

Jälkimmäinen turvajärjestelmä muodostaa systemaattisen kokonaisuuden, kun taas ansioperusteista perhe-eläkejärjestelmää vaivaa melkoinen epäsystemaattisuus.

Varsinaisen perhe-eläkejärjestelmän lisäksi on olemassa koko joukko *korvausperusteisia perhe- ja huoltoeläkejärjestelyjä*. Niistä mainittakoon tässä yhteydessä VahKorVL:n varaan rakentuvat perhe-eläkkeet, LiikVakL:n ja rikosvahinkolain mukaiset perhe-eläkkeet, tapaturmavakuutuslain mukaiset huolto- ja perhe-eläkkeet ja sotilasvammalain mukaiset huolto-, osahuolto- ja lisähuoltoeläkkeet.

Lainsäädäntö ei ajan tasalla

Kun nyt kysytään, onko perhe-eläkelainsäädäntö edelleen ajan tasalla, ei tähän voi tutkijan nä-

kökulmasta vastata kuin kieltävästi.

Systemaattisessa katsannossa on kestänyt se, että leskeytymistapahtumaa koskevat kymmenet perusteiltaan erilaiset säädökset, vallankin, kun periaatteellisella tasolla ei ole mahdollisuutta yhdenmukaistaa ainakin suurta osaa näistä säädöksistä.

Jos asiaa tarkastelee oikeusalamaisen kannalta, yrittää sovituttaa lesken kaapuun, tuntee olonsa epämuksuvaksi. Ongelmana on se, millä tavoin oikeusjärjestyksestä on mahdollista saada tietoa.

Yhtä vähän kiitosta perhe-eläkejärjestelmä ansaitsee sisällöllisesti. Se on rakennettu aikana, jolloin jatkuvan taloudellisen kasvun huuma sumensi päättäjien aivot. Sellaista yhteiskuntaa pidettiin muita parempana, joka kustannuksia kyselemättä antoi runsaudensarvansa vuotaa.

Vähitellen on kuitenkin havahduttu huomaamaan, että sosiaaliturvankin alalla jaetaan niukkuutta. Vähät voimavarat on sen vuoksi kohdennettava oikeudenmukaisimmalla tavalla.

Tämän kanssa ei ole sopu-suinnussa se, että perhe-eläkejärjestelmät saattavat kanavoida varoja sellaisillekin edunsaajille, jotka eivät vähimmäisäkään määrin ole taloudellisen tuen tarpeessa.

Kustannukset eivät suhteessa hyötyyn

Nyt on korkea aika panna jäitä hattuun ja miettiä sitä, miten perhe-eläkejärjestelmää tulisi uudistaa. Uudistusta suunniteltaessa ensisijaisena tavoitteena tulee olla taloudellisen tuen tarkempi kohdentaminen.

Tukea tulee suorittaa ensisijaisesti lapsille ja toissijaisesti leskille heidän sukupuolestaan riippumatta.

Järjestelmää laadittaessa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota muiden leskenturvamekanismien kehittämiseen yhteiskunnassa. Yhteiskunnallisesti epäoikeudenmukaista ei olisi se, että leskeneläkkeen määrään vaikuttaisivat lesken oma varallisuus, hänen saamansa perhe- ja perintöoikeudelliset ja sopimusperusteiset etuudet.

Näin laajan yhteensovitusmekanismin luominen vasta antaisi takeet siitä, että kukaan ei jäisi etuusjärjestelmän ulkopuolella, ja siitä, ettei kukaan toisaalta saisi perusteetonta etua sosiaaliturvajärjestelmän kautta.

Tämäntyyppisten mekanismien puuttuminen nykyisestä perhe-eläkejärjestelmästä on sen pahin puute. Se näkyy erityisesti kahdella eri tavalla.

Ensinnäkin perhe-eläkejärjestelmä nykyisellään ei lisää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja toisaalta järjestelmän aiheuttamat kustannukset eivät ole sopu-suinnussa sen avulla saavutettavaan hyötyyn.

4. Nykyisin voimassa olevien ansioperusteisten perhe-eläkelakien mukaan perhe-eläke jakaantuu edunsaajien kesken siten, että leski saa kaksi ja kukin lapsi yhden suuren osan eläkkeestä. Onko tämä suhde oikea?

Tällä kysymyksellä on käytännöllistä merkitystä lähinnä perhe-eläkkeiden keston ja yhteensovittamisen kannalta.

Useimmissa tapauksissa eloonjäänyt puoliso toimii yksin alaikäisten lastensa lakimääräisenä holhoojana HolhL 23 §:n nojalla. Holhoojalla on oikeus käyttää holhouksenalaisen henkilön varoja, myös vajaavaltaisen eläketuloa, holhoustoimen asianmukaisen hoidon edellyttämällä tavalla.

Sen vuoksi leskellä on oikeus nostaa ja käyttää lapselle tuleva perhe-eläkeosuus lapsen kasvatamisesta ja kouluttamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin.

Pääpaino lasten eläkkeisiin

Mikäli ansioperusteisten perhe-eläkkeiden jakaantumisesta muutettaisiin siten, että perhe-eläkkeen kokonaismäärä säilytettäisiin entisellään, mutta nykyisestä poiketen eläke jaettaisiin vain perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lasten kesken, eivät perheen käytettävissä olevat tulot alentuisi toisen puolison kuoleman johdosta.

Tilanne muuttuisi vasta siten, kun oikeus lapsen eläkkeeseen

lakkaisi täysivaltaisuuden johdosta. Tällöin ei leskelle enää voitaisi suorittaa osaakaan perhe-eläkkeestä.

Toisaalta ratkaisulla saattaisi olla vaikutuksia myös perhe-eläkkeiden yhteensovittamista koskevien periaatteiden kannalta. Jos leskelle ei annettaisi osaakaan ansioperusteisesta perhe-eläkkeestä, muulla perusteella suoritettavat perhe-eläkeetuudet eivät alentaisi sitä kautta leskelle tulevia etuuksia.

Itse pidän rationaalisen sel-laista perhe-eläkejärjestelmää, jossa etuuksien painopiste on nykyistä voimakkaammin siirretty lasteneläkkeisiin.

5. Onko perhe-eläkelainsäädännöllä työvoimapolitiittinen funktio? Nykyisen työttömyyden vallitessa ei kaikille kuitenkaan riitä töitä. Pitäisikö tämän valossa naisleskiä kannustaa palaamaan työelämään miehen kuoltua?

Eläkelainsäädäntöä voidaan käyttää menestyksellisesti osana työvoimapolitiikkaa vähentämään työttömyyden aiheuttamia yhteiskunnallisia ongelmia. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat työttömyyseläkettä koskevat TEL:n ja KEL:n järjestelyt sekä osaltaan myös maatilataloutta koskevat sukupolvenvaihdos- ja luopumiseläkettä koskevat säännökset.

On myös kiistatonta se, että tietyissä marginaaliryhmissä erilaisilla perhe-eläkejärjestelyillä on työvoimapolitiittinen tehtävä. Jos esimerkiksi perhe-eläkkeeseen oikeutettu leski on iäkäs ja ollut leskeytymisajankohtaa ennen pitkän aikaa poissa aktiivisesta työelämästä, merkitsee perhe-eläkkeen saaminen käytännössä vain sitä, että leski ei siirry jonkin toisen sosiaaliturvajärjestelyn piiriin.

Harkinnanvaraisuus ylimenokauden jälkeen

Tämä tosiseikka ei kuitenkaan saa merkitä sitä, että riippumatta lesken reaalista mahdollisuuksista siirtyä työelämään hänen tulisi aina olla automaattisesti oikeutettu perhe-eläkkeeseen.

seen. Järjestelmä tulisi laatia sellaiseksi, että se sallisi tietyn ylimenokauden jälkeen harkita, onko ja missä määrin perusteltua tukea leskeä perhe-eläkkeen muodossa. Sellaisia leskiä, joiden kohdalla tällä kysymyksellä voisi olla käytännöllistä merkitystä, on noin 60 000.

Ongelma ei koske yksinomaan ansioperusteisia perhe-eläkkeitä, vaan se on samanlainen tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutuksen ja sotilasvammalain mukaisten huoltoeläkkeiden kohdalla.

Uudistus tulisikin ulottaa koskemaan samanaikaisesti kaikkia ansioperusteisia avioliittoon kytkettyjä eläke-etuuksia.

6. Riittääkö leskelle pelkkä toimeentuloturva? Pitäisikö hänen saada yhteiskunnalta muuta tukea pelkän rahan lisäksi?

Arkipäiväisessä elämässämme esiintyy hyvin paljon erilaisia tilanteita, joihin liittyy voimakaita tunneperäisiä asennoitumisia. Tällaisia ovat esimerkiksi leskeytymisen, orvoksi jäämisen ja vammautuminen.

Lainsäätäjä ei voi estää näiden elämäntilanteiden esiintymistä, ne kuuluvat tietyllä välttämättömyydellä ihmisen elämään. Lainsäätäjä on myös aika avuton sielullisten ilmiöiden edessä, surulle ja itsesäällille ei lakia säätävä elin mahda mitään.

Se, mitä lainsäätäjä voi tehdä, on paljon arkipäiväisempää. Lainsäätäjä voi kanavoida taloudellisia etuuksia sellaisessa elämäntilanteessa oleville henkilöille, joiden tiedetään olevan sosiaalisen turvan tarpeessa.

Ei erityistä tukea

Subjektiiivisesti ottaen tämä erityisperusteinen taloudellinen turva saattaa tuntua leskestä riittämättömältä, se ei voi kompensoida puolison kuoleman aiheuttamaa tyhjyyden tunnetta. Mutta silti on niin, ettei tällaisen erityistuen saamisen jälkeen kenelläkään leskellä ole oikeutta vaatia muita lisäprivilegioita yhteiskunnalta.

Lesken on omaan kuolemaansa saakka kyettävä elämään muiden kansalaisten ta-

voin yhteiskunnan jäsenenä, jolla on oikeus kaikkiin niihin palveluihin, joita yhteiskunta kansalaisilleen tarjoaa.

Jos leski siis tarvitsee esimerkiksi erityislääkärin palveluksia, hän saakoon niitä, mutta ei sillä perusteella, että hänen puolisonsa on kuollut, vaan sillä perusteella, etteivät yleislääkärin palvelukset ole hänelle tuossa tilanteessa riittäviä.

7. Mikä on avioliittoon sidottu toimeentuloturvan asema nykypäivänä?

Vaikka Suomi ei kuulukaan roomalaiskatolisen kulttuurin piiriin, on avioliitto meilläkin sakramentaalinen instituutio. Lisääntyneistä avoliitoista ja avioeroista huolimatta avioliittoa pidetään yhä edelleen kansakunnan moraalisen perustana, jota ei saa horjuttaa.

Tämän patriarkaalis-konservatiivisen perusasenteen kanssa on sopusoinnussa se, että *laillista avioliittoa* pidetään eräänä kriteerinä jaettaessa taloudellista turvaa yhteiskunnan jäsenten kesken.

Samasta perusasennoitumisesta johtuen ns. syntisiin elämänmuotoihin, kuten avioliittoon ja biseksuaalisiin suhteisiin ei ole liitetty toimeentuloturva.

Aviopuolisot etusijalla

Meillä on menty avioliittokonservatismissa jopa niin pitkälle, että aviopuolisot asetetaan prioriteettiasemaan yksinäisiin ihmisiin verrattuna. Avioliittoa varjellaan vielä senkin jälkeen, kun se on puolison kuoleman johdosta purkautunut. Tästä osoituksena ovat juuri leskien taloudelliset privilegiot.

On selviö, ettei yhteiskunnan arvoperustaa voi murtaa eikä muuttaa hetkessä.

Nykyinen tilanne on kuitenkin johtanut kansalaisten epäyhdenvertaiseen kohteluun. Se loukkaa neutraliteettiperiaatetta, jonka mukaan yksilöllä tulee säädystä riippumatta olla samanlaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan tulonjakoon.

Oma käsitykseni on se, että lainsäädäntöä tulisi kehittää tietoisesti sillä tavoin, että avioliit-

ton ylikorostunut asema toimeentuloturvan jakamisen kriteerinä väistyisi.

Avioliittokriteerin tilalle olisi mahdollista asettaa *sosiaalinen läheisyys* ja *toimeentuloturvan tarve*. Näiden lainsäädäntöperiaatteiden varaan rakentuva yhteiskunta olisi nykyistä oikeudenmukaisempi ja tasa-arvoisempi.

8. Haluatte siis rinnastaa avoliitot avioliittoihin? Onko avopuolisolle myös annettava oikeus perhe-eläkkeeseen?

Periaatteessa pitäisi. Nyt kuitenkin liikutaan niin tuliperäisellä alueella yhteiskunnassa, että tuskin reaalisia mahdollisuuksia sellaisen uudistuksen läpimeenemiseen on.

Vielä vähemmän kannatusta saisi sellainen ehdotus, jossa perhe-eläkettä ehdotettaisiin myönnettäväksi biseksuaalisesuhteissa eläneen henkilön jälkeen hänen ”leskelleen”, vaikka heidän välillään on saatanut vallita huomattavasti läheisempi sosiaalinen suhde kuin konsanaan aviopuolisoiden kesken.

Eduskunnan viimeaikainen käyttäytyminen antaa myös aiheen olettaa, että kaikki moraalialia uusintavat ehdotukset torjutaan selvällä enemmistöllä, sukunimilain ja avopuolisoiden avustusoikeutta koskevan lain kohtalot ovat tästä masentavia esimerkkejä.

Päätäjät eivät tunne

9. Mikä tutkimuksessanne oli yllättävintä?

Ehkä hämmästynein olin siitä havainnosta, että sosiaaliturvajärjestelyjen kokonaisuutta ei tunneta aina edes päättäjien keskuudessa.

Tämä paljastui mm. sosiaali-etuuksien verotus uudistuksen yhteydessä, jolloin tapaturmavakuutuslain mukaiset huoltoeläkkeet ristittiin perhe-eläkkeiksi ja saatettiin veronalaisiksi. Johdonmukainen lainsäätäjä olisi ulottanut uudistuksen kos-

kemaan myös sotilasvammalain mukaisia huoltoeläkkeitä.

Sotilasvammalain mukaisilla huolto-, lisähuolto- ja osahuoltoeläkkeillä on yhä edelleen hyvin keskeinen merkitys osana lesken sosiaaliturvaa. Vuonna 1980 sotilasvammalain mukaisia eläkkeitä maksettiin yhteensä noin 250 miljoonan markan arvosta leskille.

Sotilasvammalain nojalla myönnetään päivittäin uusia eläkkeitä leskille, vuonna 1979 uusia huoltoeläkkeitä maksettiin yli 700 eri tapauksessa.

Sotilasvammalaki sisältää myös joitakin aivan hullunkurisia leskenturvasäännöksiä. Niinpä esimerkiksi sotilasvammalain soveltamisalan laajentamislaain mukaan huoltoeläkettä voidaan maksaa ns. entiselle leskelle. Entisellä leskellä tarkoitetaan sellaista leskeä, jonka mies on kaatunut tai kadonnut sodassa ja jonka jälkeen leski ei ole saanut huoltoeläkettä sen vuoksi, että on solminut uuden avioliiton.

Käytännössä eräät iloiset lesket ovat ehtineet kahlata useampia avioliittoja lävitse, jotka ovat päättyneet joko avioeroon tai puolison kuolemaan, ennen kuin he elämänsä ehtopuolella ovat havainneet rintamalla kaatuneen entisen aviopuolisonsa arvokkuuden.

Miltei yhtä paljon minua kummastutti se into, jolla aikoinaan Suomeen omaksuttiin ns. pakollinen ryhmähenkivakuutusjärjestelmä.

Kun tästä uudistuksesta sovittiin työmarkkinaosapuolten kesken, toimi nykyinen perhe-eläkejärjestelmä jo täydellä teholla. Tosiasiallista tarvetta korporatiivisen sosiaaliturvajärjestelmän luomiseen ei ollut.

Nyt meillä on voimassa hyvin pitkälle lainsäädäntöön rinnastuva sosiaaliturvamekanismi, joka on käsitykseni mukaan monille tuntematon.

Yksimielisuus uudistusten ehto

10. Mitä edellytyksiä näette olevan olemassa perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistukselle?

Sosiaaliturvan alaan kuuluvien lainsäädännöllisten ratkaisujen uudelleen arviointi on käytännössä erittäin vaikea tehtävä.

Ensinnäkin siksi, että sosiaaliturvaa pidetään saavutettuna oikeutena, jota ei saa vähentää, mutta jota voidaan kylläkin lisätä. Tältä osin kysymys on vahvasti ideologinen.

Hyvänä esimerkkinä tästä on ns. invalidivähennyksen palauttaminen lakiin juuri päättyneillä valtiopäivillä.

Toisaalta kaikki suomalaiset poliittiset puolueet rakentavat toimintansa sille olettamalle, että eläkkeensaajat ovat liikkuvinta äänestäjäkuntaa. Heidän etuihinsa ei uskalleta puuttua sen vuoksi, että pelätään puolueen kannatuksen vähentyvän. Tämä ei todennäköisesti edes ole virheellinen oletama, sillä eläkepoliittinen populismi on kulkutautiin rinnastettava ilmiö.

Syvälle käypä uudistus edellyttäisikin laajaa poliittista yksimielisyyttä kaikissa ei puolueissa.

Urpo Kangas, OTT
Helsingin yliopiston
yleisen oikeustieteen laitoksen
assistentti

TYÖTTÖMYYSSELÄKE ULOSLYÖNTI TYÖELÄMÄSTÄ

”Toivoisin, että olisi edellytyksiä nostaa työttömyyseläkkeen alaikäraja 60:een.”

”Miltei poikkeuksetta työttömyyseläke merkitsee uloslyöntiä työelämästä. On surullista, jos tämä tapahtuu terveelle ihmiselle jo kymmenen vuotta ennen eläkeikää.”

Näin vastaa Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja Matti Uimonen kysyttäessä, ovatko useat perättäiset ikärajan tilapäisalennukset johtaneet nyt sopivaan 55 vuoden alaikärajaan. Itse työttömyyseläkkeelle joutuneen kohtaloa hän ei pidä mitenkään ruusuisena. ”Heillä on työelämästä uloslyödyn tuntu, niinkuin muillakin ennen varsinaista eläkeikää eläkkeelle joutuneilla”, hän vastaa tiedusteluun, millaiseksi hän kuvittelee työttömyyseläkkeensaajan elämän.

Eläkkeen myöntäminen työttömyyden perusteella jollekulle näyttää vapauttavan työvoimaviranomaiset enemmistä työllistämisyrittäjästä, Uimonen uskoo: ”Käytäntö on osoittanut, että työttömyyseläkeläiset ovat viimeisinä työllistettävien joukossa.” Syynä Uimonen pitää henkilön jo saamaa eläkettä eikä yksinomaan edeltänyttä pitkää työttömyyttä.

Entä mikä olisi ihmiselle itselleen toivottavin vaihtoehto? Uimosella on vastaus valmiina: ”Paras ratkaisu henkilön kannalta olisi työnsaanti eikä eläke. Työssä on siunauksellisiaakin piirteitä.”

Ikäraja nousee itsestään

Miten on, ollaanko työttömyyseläkkeen alaikäraja palauttamassa 60 vuoteen?

”Tiedossani ei ole, että ikäraja oltaisiin nostamassa. Aktiivisia toimia ei tähän tosin tarvita: ellei mitään tehdä, ikäraja nousee automaattisesti takaisin 60:een.”

”Tämän radikaalimpiin toimiin ei mielestäni voidakaan ryhtyä. Nuoremmilta ikäluokilta ei voida napata pois oikeutta, joka heillä työttömyyseläkkeeseen jo on ollut.”

Mutta sosiaalistakaan aspekteja ei saa unohtaa. ”Ikärajan nostaminen tulee kysymykseen vain siinä tapauksessa, että työhaluisten pitkäaikaistyöttömien toimeentulo voidaan muulla tavoin järjestää.”

Työttömyyseläke on sivuraide

Mikä on työttömyyseläkkeen rooli työeläkejärjestelmässä? Työttömyyseläkeläisten määrä-

hän on noussut vahvasti viime vuosina.

”Työttömyyseläke on eräänlainen työeläkevakuutuksen sivuraide. Mikään pääasiallinen toimipiiri se ei ole. Työttömiä varten on oma sosiaaliturvajärjestelmänsä. Vain ne, jotka aivan varmasti on todettu pysyvästi työttömiksi, pitäisi siirtää sieltä eläketurvan puolelle.”

Entä onko tarpeen vaatia työttömyyseläkkeensaajilta säännöllistä ilmoittautumista työvoimatoimistossa? Moni pitää tätä nöyryyttävänä.

”Säännöllinen ilmoittautuminen on tarpeen eikä välejä ole syytä harventaa. Työttömyyseläke on olemassa vain niitä tapauksia varten, jolloin työtä ei ole”, Uimonen korostaa. ”Työnsaantimahdollisuudet on syytä aika ajoin tarkistaa.”

”Jos ilmoittautumisvälejä harvennetaan, työttömyyseläke saa entistä enemmän pysyväsivuraideleiman. Arvostelen sitä, että siitä on semmoinen tullut, mutta että sitä vielä pidettäisiin sen alkuperäisenä tarkoituksenakin! Toivottavasti kukaan ääniä tarvitseva poliitikko ei keksi ratkaista työttömyysongelmaa nimittämällä työttömiä eläkeläisiksi.”

Saneeraukseen omalla rahalla

Väitetään, että työttömyyseläkettä käytetään saneerauspolitiikan välikappaleena. Vastaako tämä työttömyyseläkkeen alkuperäistä tarkoitusta?

”Olen ehdottomasti sitä mieltä, että tällaiseksi sitä ei ole tarkoitettu. Ei ainakaan, jos saneerauksella ymmärretään sitä, että vanhat pannaan pois ja nuoria otetaan tilalle.”

Uimosen mielestä tällainen saneeraaminen tulisi tehdä yrityksen omalla kustannuksella, ei muiden.

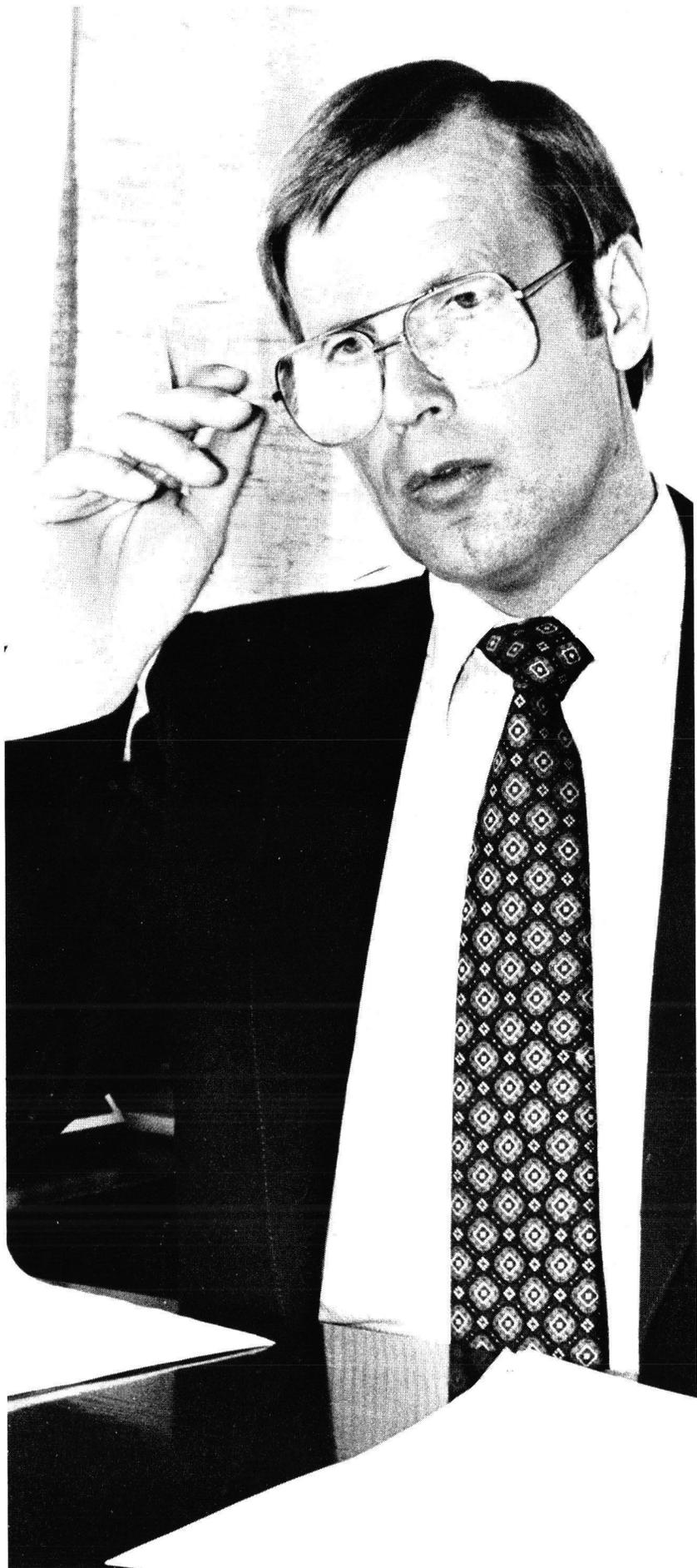
Työttömyyseläkkeen kustantavat nyt työnantajat yhteisesti. Pitäisikö tähän saada muutos?

”Työttömyyseläke on mitä luonnollisimmin yhteisesti kustannettava eläke. Työnantaja-kohtaiseen vastuuseen siirtyminen tuntuu keinotekoiselta.”

”Irtisanomisiin joutuvat ne yritykset, jotka jo ovat ajautuneet heikkoon taloudelliseen asemaan. Jos yritys joutuisi maksamaan koko työttömyyseläkerasituksen, se saattaisi kaataa siihen. Työpaikkansa menettäisivät silloin nekin, joille työtä muuten riittäisi.”

”Yrityskohtainen maksu tosin voisi alentaa työttömyyseläkkeelle siirtämisen houkuttelevuutta”, Uimonen aprikoi. ”Mutta se ei toimi, jos yrityksen on pakko siirtää työntekijöitään eläkkeelle. Vaikealta tuntuisi erottaa jyvät akanoista.”

*Haastattelu:
Kirsti Suomivuori*

Väliinputoajien asema

puhuttaa työkyvyttömyyden ja työttömyyden rajanvedossa

Käytännössä ei työkyvyttömyyden ja työttömyyden välillä pitäisi syntyä väliinputoajia. Tämän varmistavat työvoimaministeriön ohjeet on annettu. Väliinputoamisia ei satu, jos kaikki noudattavat ohjeita ja määräyksiä. Tekniset edellytykset ovat siis olemassa.

Väliinputoajien kartoittaminen sosiaaliturvassa on välttämätöntä, toteaa kirjoittaja, Eläketurvakeskuksen lainopillinen johtaja. Pohjaksi ei kuitenkaan sovi työkyvyttömiä kartoitusryhmän mietintö, jonka keskeisiä esityksiä ja selvityksiä kirjoittaja pitää virheellisinä.

Sosiaaliturvan alueella on viime vuosina tuotu toistuvasti esille väliinputoajaryhmien syntyminen. Väliinputoajia syntyy eri sosiaaliturvaetuuslakien ulkopuolelle jäävistä ryhmistä.

Työkyvyttömyyseläkkeet ovat ehkä olleet kaikkein vilkkaamman keskustelun kohteena. Tällöin ovat olleet esillä korkea eläkehakemusten hylkäysprosentti sekä toisaalta ristikkäiset ratkaisut työeläkejärjestelmän ja kansaneläkejärjestelmän välillä. Tapauksissa, joissa työeläke- ja kansaneläkejärjestelmän tekemät ratkaisut ovat keskenään ristikkäisiä, toteutuu toimeentuloturva vain osittaisena.

Työkyvyttömyyden arviointitoimikunta esitti ristikkäisten ratkaisujen vähentämiseksi ilmoitus- ja neuvotteluvelvollisuuden aikaansaamista. Sen mukaan työeläkelaitokset ja Kansaneläkelaitos antavat toisen järjestelmän eläkelaitokselle ennakoilmoituksen omasta ratkaisustaan ennen lopullisen päätöksen tekemistä.

Jos sitten toisen järjestelmän eläkelaitoksessa todetaan, että ratkaisusta näyttäisi tulevan erivä, tulee eläkelaitosten keskenään neuvotella samaan loppulokseen pääsemisestä. Menet-

tely käynnistyy huhtikuun alusta lukien.

Ilmoitusmenettelyn ja neuvotteluvelvollisuuden uskotaan merkittävästi vähentävän väliinputoajia työkyvyttömyysratkaisutoiminnassa.

Aivan viime aikoina ovat voimakkaasti tulleet esille työkyvyttömyyden ja työttömyyden rajankäynti ja siihen liittyvät väliinputoajat. Työvoimahallinnon taholta on esitetty, että työkyvyttömyysratkaisutoiminnan kiristymisen seurauksena työttömyysturvan puolella on huomattava määrä henkilöitä, jotka itse asiassa kuuluisivat työkyvyttömyyseläkkeelle.

On esiintynyt tapauksia, joissa eläkejärjestelmä on katsonut eläkkeenhakijan työkykyiseksi ja vastaavasti työttömyysturvajärjestelmä henkilön työkyvyttömäksi, jolloin henkilö on jäänyt vaille toimeentuloturva väliinputoajana.

Työkyvyttömyyden ja työttömyyden rajanveto

Työkyvyttömyyseläkkeen tarkoitus on taata toimeentulo

henkilölle, jonka työkyky sairauden, vian tai vamman johdosta on alentunut ja jonka ansiot ovat sen vuoksi vähentyneet. Työttömyysturvan tarkoituksena puolestaan on turvata työttömien toimeentulo. Näin ollen työttömien toimeentuloturvan tulisi koskea työttömiä, mutta ei työkyvyttömiä henkilöitä. Vastaavasti työkyvyttömyyseläkkeen tulisi kohdistua työkyvyttömiin, mutta ei työttömiin. Käytännössä kuitenkin työkyvyttömyyden ja työttömyyden rajanveto ei ole yksiselitteinen.

Työkyvyttömyyden tai työttömyyden selvittäminen useimmissa tapauksissa on selkeä. Kuitenkin käytännössä ilmenee tapauksia, joissa on vaikea selvittää, johtuuko työstä poissaolo loppujen lopuksi sairaudesta vai työn vähyydestä.

Toinen työkyvyttömyyden ja työttömyyden välistä rajanvetoa vaikeuttava seikka on työkyvyttömyysmäärittelyssä oleva ”saatavissa olevan työn” tulkinta. Mikäli työn saatavuudella tarkoitettaisiin avoimen työpaikan osoittamista työntekijälle, niin lievimmätkin toiminnalliset rajoitukset käytännössä merkitsisivät työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä. Tämä ei kuitenkaan voi olla työkyvyttömyyseläkkeen tarkoitus.

Työkyvyttömiä kartoitusryhmän mietintö

Työvoimaministeriö asetti marraskuussa 1981 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää, kuuluuko työkyvyttömiä henkilöitä työvoimaan, ja jos, niin mitkä ovat keskeiset syyt siihen. Tämän lisäksi työryhmän tehtävänä oli tarvittaessa laatia suunnitelma työkyvyttömiä saatamiseksi asianmukaisten toimeentuloturvajärjestelmien piiriin.

Työkyvyttömiä kartoitusryhmä on selvityksessään todennut, että työrajoitteisten henkilöiden määrä työvoimahallinnon asiakaskunnassa on kasvanut. Syynä on esitetty olevan osittain vaikeutunut työllisyystilanne, jolloin työttömäksi joutuminen uhkaa työrajoitteisia ensimmäiseksi. Lisäksi on esitetty, että osa työrajoitteisista asiakkaista olisi suoranaisesti työkyvyttömiä, joiden tulisi kuulua työkyvyttömyyseläkkeelle.

Syyksi työkyvyttömiä olemaan työvoimahallinnon asiakkaana työryhmä esittää ennen muuta työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämiskäytännön kiristymisen.

Tässä yhteydessä ei ole syytä lähemmin puuttua työryhmän väitteeseen työkyvyttömyyseläkkeeratkaisutoiminnan kiristymisestä, koska työryhmä ei ole väitettään millään asiallisin kriteerein perustellut.

Vaikeasti työllistettävistä työnhakijoista työryhmä on käyttänyt nimitystä operatiivisesti työkyvyttömät. Termillä operatiivinen halutaan viitata lähinnä siihen, että kyseiset henkilöt eivät käytännön työhönsijoitustoimenpitein ole työllistettävissä työmarkkinoilla. Operatiivisesti työkyvyttömiä on esitetty olevan 5000—7000, joista osa olisi ammatillisesti työkyvyttömiä. Ratkaisuksi työryhmä on esittänyt työttömyyseläkkeen saamista ilman ikärajoja ja edeltävää työttömyyskorvausta tai -avustusta.

Termi operatiivisesti työkyvyttö on harhaanjohtava. Kysymyksessä eivät ole eläkelakien mielessä työkyvyttömät henkilöt, vaan itse asiassa vaikeasti työllistettävät, työrajoitteiset

työnhakijat. Tämän on työryhmäkin myöntänyt, sillä se esittää ratkaisuksi työttömyys- eikä työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä.

Työttömyyseläkkeen myöntäminen ilman ikärajoja ja edeltävää työttömyyskorvauksen tai -avustuksen saantia on vastoin työttömyyseläkkeen perusajatuksista ja niitä kaavailuja, joita työttömyysturvan kokonaisuudistuksen yhteydessä on esitetty. Mikäli työttömyysturvan piirissä on todella työeläkelakien tarkoittamassa mielessä työkyvyttömiä henkilöitä, heille tulee luonnollisesti myöntää eläke.

Väliinpuotoamisen estäminen työkyvyttömyys- ja työttömyysturvan välillä

Tärkeintä on estää väliinpuotoajien syntyminen työkyvyttömyys- ja työttömyysturvan välillä. Tähän on olemassa jo nyt kaikki tekniset edellytykset. Vaatimuksena on vain se, että työvoimaviranomaiset käytännön tasolla noudattavat työvoimaministeriön niille antamia ohjeita.

Sosiaalivakuutuslaitoksen antaman päätöksen eläkkeenhakijan työkyvyttömyydestä tai työkykyisyydestä tulee sitoa työvoimaviranomaisia. Mikäli myös työvoimaviranomaisten taholla suoritetaan työkyvyttömyysarviointia, joudutaan väistämättömästi tilanteisiin, joissa väliinpuotoamistapauksia syntyy. Näin ollen työvoimaviranomaiset eivät saa hylätä työttömyysetuushakemuksia työkuntoisuustutkimuksen tai lääkärintodistuksen perusteella.

Tapauksissa, joissa työttömyysetuuden hakija ilmeisesti on työkyvytön, hänet tulisi ohjata hakemaan työkyvyttömyysetuuksia. Tällöinkin hänelle on välttämätöntä maksaa työttömyysturvaetuuksia siihen saakka, kunnes hakijalla on sosiaalivakuutuslaitoksen päätös työkyvyttömyydestään.

Muussa tapauksessa etuuden hakija joutuisi ehkä pitkänkin ajan odottamaan toimeentuloturva.

Helmikuun alusta tuli voimaan lainmuutos, jolla helpote-

taan työkyvyttömyys- ja työttömyysjärjestelmien keskinäistä vastuunjakoa. Tämän regressisäännöksen avulla työvoimaviranomaisilla on oikeus periä maksamansa työttömyyskorvaus tai -avustus eläkelaitokselta tapauksissa, joissa avustuksen- tai korvauksensaajalle myönnetään takautuvasti työkyvyttömyyseläke samalta ajalta, jolta hän on jo saanut avustusta tai korvausta.

Työkyvyttömyyden ja työttömyyden välillä ei pitäisi syntyä käytännössä väliinpuotoajia. Tekniset edellytykset väliinpuotoamisen estämiseksi ovat jo olemassa. Työvoimaministeriö on antanut näiden periaatteiden mukaiset ohjeet kentälle. Edellytyksenä vain on, että kaikki osapuolet noudattavat annettuja ohjeita ja määräyksiä.

Tulevaisuuden näkymiä

Huolimatta siitä, että tekniseltä kannalta tarkasteltuna työkyvyttömyyden ja työttömyyden välillä ei ole olemassa ongelmia, liittyy työkyvyttömyyden ja työttömyyden rajanvetoon monia vaikeuksia. Työvoimaministeriö on esittänyt sosiaali- ja terveysministeriölle neuvotteluja työttömyyden ja työkyvyttömyyden välisen suhteen selkiönnäytämisestä. Tällöin se on viitannut työkyvyttömiä kartoitustyöryhmän mietinnössä esitettyihin ongelmiin.

On välttämätöntä, että väliinpuotoajat sosiaaliturvaetuuksissa kartoitetaan ja heidät saatetaan etuuksien piiriin. Samanaikaisesti järjestelmät tulee luoda siten toimiviksi, että etuuksien hakijat pääsevät vaivatta oikeiden sosiaaliturvaetuuksien piiriin.

Myös työkyvyttömyyden ja työttömyyden välillä on ilmennyt kysymyksiä, jotka edellyttävät perinpohjaista selvittämistä. Kuitenkaan lähtökohtana ei voi olla työvoimaministeriön asettaman Työkyvyttömiä kartoitustyöryhmän mietintö. Sen esittämät selvitykset ja ehdotukset ovat keskeisiltä osin puutteellisia ja virheellisiä.

Antti Suominen,
VT, ekonomi
Eläketurvakeskuksen
lainopillinen johtaja

Jos ulkomaantyökomitean ehdotukset toteutuvat:

MUUTOKSIA

työeläkelakien soveltamisalaan ja eläkepalkan määräämiseen ulkomailla tehdyssä työssä

Suomen työeläkelakien laaja soveltamisala ja ulkomailla tehdystä työstä ansaitun eläkepalkan määrittäminen olivat niiden ongelmien joukossa, joita joulukuussa mietintönsä jättänyt ulkomaantyökomitea joutui pohtimaan.

Komitea esitti asiantuntijaryhmän asettamista selvittämään, miten suomalaisille työntekijöille voitaisiin turvata nykyinen työeläketurva välttämättä kaksinkertaiset vakuutusmaksut.

Eläkepalkaksi komitea ehdottaa tietyin tarkistuksin ulkomaantyöstä maksettua palkkaa ilman kulukorvauksia tai niitä vastaavia palkan osia. Kohtuuttomuuksien välttämiseksi tulisi TEL 7 § 2 momenttiin tehdä tarvittava lisäys.

Valtioneuvosto asetti elokuussa 1981 komitean, jonka tehtävänä oli selvittää ulkomaisissa työkohteissa työskentelevien suomalaisten oikeusturvaa, työsuhde- ja sosiaaliturvaa, työsuojelua, verotusta sekä työsuhteen ehtoihin liittyviä kysymyksiä ja tehdä ehdotuksia näissä suhteissa todettujen ongelmien ratkaisemiseksi. Komitean puheenjohtajana toimi korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Antti Suviranta ja komitea otti nimekseen ulkomaantyökomitea. Työnsä tulokset komitea luovutti valtioneuvostolle 20. 12. 1982

Työeläkejärjestelmää välittömästi koskettavia asioita mie-tinnössä on kaksi: työntekijäin eläkelakien soveltamisala sekä eläkepalkka ulkomailla tehdystä työstä.

Työeläkelakien soveltamisala laaja

Työntekijäin eläkelakien soveltamisala nykyisellään on hyvin laaja. Lakeja sovelletaan, paitsi suomalaisen, myös ulkomaalaisen työnantajan palveluksessa ulkomailla työskenteleviin suomalaisiin työntekijöihin. Ulkomaalainen työnantaja tulee kysymykseen niissä tapauksissa, joissa työntekijä on suomalaisen yhtiön ulkomaisen tytäryhtiön palveluksessa. Haittana nykyisellä laajalla soveltamisalalla on se, että työnantajalla saattaa ainakin ulkomaisen tytäryhtiön tapauksessa olla kaksinkertainen vakuuttamisvelvollisuus ja kaksinkertaiset vakuutusmaksut. Tämän lisäksi vakuutusmaksujen periminen pakkokei-

noin on useissa tapauksissa mahdotonta.

Komitea käsitteli työntekijäin eläkelakien alueellista soveltamisalaa seuraavien vaihtoehtojen pohjalta:

1) Muutetaan lakien soveltamisalaa siten, ettei lakeja pakollisina sovelleta suomalaisen yhtiön ulkomailla toimivan tytäryhtiön palveluksessa oleviin suomalaisiin työntekijöihin.

Niissä tapauksissa, joissa Suomen lait eivät pakollisina ulottuisi ulkomaille eikä työskentelymaankaan lainsäädäntö edellyttäisi kohtuullista tasoa olevan vakuutuksen ottamista, tulisi Ruotsin mallin (förbindelsemodell) mukaisesti lainsäädäntöteitse mahdollistaa kotimaisten lakien mukaisten vakuutusten ottaminen.

2) Eläketurva järjestettäisiin nykyisen käytännön mukaisen laajuuden pohjalta, mutta kaksinkertaisten vakuutusmaksujen ja kaksinkertaisten etujen välttämiseksi omaksuttaisiin Ruotsissa eräissä tapauksissa sovellettu ns. sateenvarjoperiaate.

Tämä tarkoittaa sitä, että jos ulkomaille lähetetylle työntekijälle on työntekomaassa järjestettävä eläketurva, hän vapautuisi vastaavan suomalaisen järjestelmän piiristä. Jos ulkomaisen järjestelmän edut kuitenkin jäisivät suomalaisen järjestelmän etuja vähäisemmiksi, Suomesta olisi otettava suomalaisen tason takaava lisävakuutus.

Lisävakuutuksella olisi myös turvattava eläkkeen jatkuva saaminen ulkomaisen järjestel-

män mahdollisista häiriöistä riippumatta. Varsinkin viimeksi mainitun vaatimuksen toteuttaminen on vakuutusteknisesti hankalaa.

3) Eläketurva taattaisiin suomalaiselle työntekijälle joko jättämällä nykyinen soveltamisala jo vakiintuneen käytännön varaan tai ottamalla eläkelakeihin niiden nykyisen soveltamisalan vahvistava säännös.

Komitea päätyi suosittamaan sateenvarjomallin käyttöönottoa, sikäli kuin siihen liittyvät vakuutustekniset vaikeudet voidaan hoitaa esim. TEL 13 §:n mukaisella luottovakuutuksella taikka TEL 12 §:ssä säädetyllä eläkelaitosten yhteisellä vastuulla.

Säännösmuutosten voimaan saattaminen edellyttää kuitenkin valmistelutyötä mm. vakuutusteknisten vaikeuksien ja järjestelmän käytännön toimivuuden selvittämiseksi.

Tämän vuoksi komitea ehdotti, että sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asettaisi erityisen asiantuntijaryhmän, jonka selvitystyössä tulisi olla tavoitteena nykyisen eläketurvan takaaminen suomalaisille työntekijöille ja kaksinkertaisten vakuutusmaksujen poistaminen mahdollisimman pitkälti.

Nykyistä eläkelakien soveltamisalaa voitaisiin kuitenkin rajoittaa siten, että niiden ulkopuolelle jäisivät kohdemaasta tai muualta ulkomailta palkatut, siellä vakituisesti asuvat siirtolaiset.

Eläkepalkka ongelmallinen

Kysymys ulkomailla työskentelevien suomalaisten eläkepalkan määräytymisestä on jatkuvasti koettu ongelmallisena. Eläketurvakeskuksen ohjeiden mukaan lähtökohtana on ns. "todellinen palkka". Käytännössä eläkepalkan määrittämisessä on kuitenkin ollut suurta kirjavuutta. Ulkomaan palkasta on toisinaan saatettu sopia, toisinaan taas ei. Eläkepalkan perustana on voinut olla ulkomailla maksettu palkka sellaisenaan tai tietyllä tavoin alennettuna taikka työntekijän kotimaan palkkaa vastaava palkka. Tämän vuoksi Eläketurvakeskus asetti marraskuussa 1981 työryhmän selvittämään ulkomailla työskentelevien suomalaisten eläkepalkkaan liittyviä kysymyksiä. Ulkomaantyökomitea on kuullut asiasta työryhmän puheenjohtajaa.

Työryhmä esitti 29.9.1982 päivätyssä muistiossaan kahta vaihtoehtoista mallia ongelman ratkaisemiseksi. Toinen niistä vastaa Ruotsissa 1.7.1982 voimaantulleita säännöksiä, joissa todetaan, että eläkepalkkaa ja sosiaalimaksujen perusteena olevaa palkkaa laskettaessa ulkomaantyöstä jätetään huomioon ottamatta sellaiset palkanlisät, jotka johtuvat lisäantyneistä elinkustannuksista ja muista erityisolosuhteista työskentelymaassa. Toisen ratkaisumallin mukaan eläkepalkka olisi sama, mitä Suomessa olisi vastaavasta työstä maksettava.

Asiallisesti vaihtoehdot joh-

tavat suurin piirtein samanlaiseen lopputulokseen. Ruotsissa onkin tarkoituksena soveltaa säännöksiä siten, että lähtökohdانا eläkepalkan määrittelyssä on kotimaassa vastaavasta työstä maksettava palkka.

Työryhmä ehdotti jälkimmäisen vaihtoehdon toteamista jo itse lakitekstissä. Tarkoituksena olisi, että työsuhteen osapuolet sopisivat eläkepalkasta sen mukaan, mitä vastaavasta työstä olisi Suomessa kohtuudella maksettava, tai sen vastikkeen mukaan minkä muutoin voidaan katsoa vastaavan sanottua työtä.

Jos sopimus ei vastaisi lain vaatimuksia, eläkelaitos määräisi eläkepalkan eläkettä haettaessa, mutta sitova ennakkotieto voitaisiin saada Eläketurvakeskukselta jo työsuhteen aikana.

Ulkomaantyökomitea päätyi ehdottamaan, että eläkepalkaksi ulkomaantyön osalta katsotaan työstä maksettu palkka, johon ei sisälly kulukorvauksia eikä niitä vastaavia palkan osia ja jota lisäksi korjataan palkan erilaisen ostovoiman ja verotuskohtelun perusteella. Eläketurvakeskus voisi ennakolta vahvistaa, miten ulkomaantyöstä saatu ansio on edellä mainituin perustein muunnettava eläkepalkaksi.

Ansioita ei sellaisenaan

Ulkomaisen ansion huomioon ottaminen sellaisenaan voi komitean mielestä kuitenkin joutaa kohtuuttomaan ja eläkelai-

kiemme periaatteiden vastaiseen tulokseen, jos tällaisen työn perusteella myönnetään täysitehoinen työkyvyttömyys- tai perhe-eläke.

Työntekijän ansio ulkomaantyöstä voi poiketa hyvin olennaisesti siitä ansiosta, minkä hän olisi eläkepalkkaseen saanut, jos se olisi laskettu hänen kotimaassa saamiensa ansioiden perusteella. TEL 7 §:n 2 momentin mukaan tällainen seikka voidaan ottaa huomioon.

Komitea ehdottaa momentin loppuun lisäystä, jonka mukaan vastaavaa laskutapaa voitaisiin ainakin ulkomaantyössä soveltaa silloin, kun työsuhte on käsitellyt yksinomaan tai pääasiassa sellaista työtä, josta ansio on ollut poikkeuksellisista syistä suurempi tai pienempi kuin työntekijä olisi lähivuosina työsuhteensa päättymisen jälkeen todennäköisesti ansainnut samassa tai muussa työsuhteessa.

LEL:iin komitea ei nähnyt tarpeelliseksi esittää vastaavalaista muutosta. TEL:n osalta komitea suosittelee lisäksi selvitettäväksi, voitaisiinko eläkevakuutusmaksuprosentteja vahvistettaessa ottaa ulkomaantyön osalta huomioon se, että työsuhteen jatkuessa kotimaassa vähänkään pitempään ulkomaanpalkka ei vaikuta eläkepalkkaan ja siten eläkkeen suuruuteen, vaikka se onkin työnantajan suorittaman vakuutusmaksun perustana.

Komitean mietintöön liittyy kahdeksan jäsenen eräviä mielipide. Ne koskevat, paitsi muuta, myös edellä käsiteltyjä kysymyksiä.

Pentti Koivistoinen, vt
Eläketurvakeskuksen
lainoillisen osaston osastopäällikkö

Eläkeikä ja perhe-eläke työeläkkeiden tärkeimmät kehittämisskohteet

Sosiaali- ja terveysministeriön PTS-selvitys ei nimestään huolimatta ole varsinaisen pitkän tähtäyksen suunnitelma. Lähinnä sitä on pidettävä STM:n hallinnonalan vuoteen 1995 ulottuvana, eri kehittämissuunnitelmien ja niiden aiheuttamien kustannusten kartoituksena.

Eri kehittämissuunnitelmien tärkeysjärjestystä tai niiden toteuttamisen taloudellisia mahdollisuuksia ei selvityksessä ole arvioitu.

Vuoden 1980 STAT-raportissa sosiaaliturvan menokehitystä pyrittiin arvioimaan nykyisen lainsäädännön pohjalta aina vuoteen 2020 saakka. PTS-selvitys ulottuu vuoteen 1995.

Se kuitenkin sisältää hallinnonalan tärkeimmät kehittämissuunnitelmat ja siten täydentää STAT-työryhmän työtä.

Kehittämisen taustaa

Sosiaaliturvan on pystyttävä mukautumaan yhteiskunnan kulloiseenkin kehitysvaiheeseen, muutoksiin väestön rakenteessa ja perheissä.

Perherakenteessa on tapahtunut muutoksia avoliittojen ja yhden huoltajan perheiden yleis-

tyttyä sekä useita sukupolvia sisältävien perheiden hajottua ns. ydinperheiksi.

Yhä useammin puolisoista molemmat käyvät ansiotyössä kodin ulkopuolella.

Perheen ja sukuyhteisön tehtävistä yhä suurempi osa on siirtynyt yhteiskunnan hoidettavaksi.

Väestön ikärakenne tulee muuttumaan merkittävästi. Yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa vuodesta 1980 vuoteen 1995 Tilastokeskuksen ennusteen mukaan 70 000 henkilöllä ja Kansaneläkelaitoksen ennusteen mukaan noin 120 000 henkilöllä. Alle 15-vuotiaiden ja työikäisten lukumäärät pysyvät samana ajanjaksona nykyisen suuruisina.

Työ ja työhön osallistuminen tulevat saamaan uusia piirteitä, jos esimerkiksi osa-aikatyö yleistyy ja koko työn määrittely muuttuu. Tuotantotoiminta muuttuu myös yhä kansainväli-

suureksi. Nämä tekijät heijastuvat myös sosiaaliturvan kehittämiseen ja edellyttävät sosiaaliturvalta joustavuutta.

Eläketurvan osalta yhteiskunnalliset muutokset ovat johtaneet tarpeeseen selvittää mm. eläkkeelle siirtymistä, perhe-eläkettä ja osa-aikatyössä olevien eläketurvan kehittämistä.

Eläkeikä ja perhe-eläketurva ovat keskeisimmät työeläkejärjestelmän kehittämiskohteet seuraavien 15 vuoden aikana.

Sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemissa PTS-selvityksestä antamassaan lausunnossa Eläketurvakeskus on lisäksi kiinnittänyt huomiota mm. julkisen ja yksityisen sektorin eläkejärjestelmien yhdenmukaistamiseen, eläkkeen karttumiseen työttömyyden, lastenhoidon ja opiskelun aikana sekä työeläketurvan laajentamiseen niihin, jotka nykyisin jäävät rajaussääntösten takia työeläketurvan ulkopuolelle.

Kansaneläkeuudistuksen IV vaiheelle ei ETK:n mukaan ole sosiaalipoliittisia eikä taloudellisia edellytyksiä. Myös kansaneläkeuudistuksen II ja III vaiheen toteuttamisaikataulu olisi aiheellista harkita uudelleen.

Eläkeikä joustavaksi

PTS-selvityksen sekä hitaaseen että nopeaan kehittämissuunnitelmaan on sisällytetty ammatillisen varhaiseläkkeen ja osa-aikaeläkkeen toteuttaminen.

Eläketurvakeskuksen lausunnossa todetaan, ettei väestön terveydentilan yleisesti parantuessa sekä keskimääräisen elinajan pidentyessä yleisen eläkelän alentamiseen ole perusteita. Siihen ei myöskään ole taloudellisia mahdollisuuksia.

Sen sijaan jo eläkekäkomitean mietinnöstä antamassaan lausunnossa ETK on asettanut tukemaan tavoitetta yksilöllisestä, joustavasta eläkkeelle siirtymisestä.

Mikäli työeläketurvaa koskevien laajahkojen uudistussuunnitelmien toteuttamiseen katsotaan olevan taloudellisia edellytyksiä, olisi eläkekäkomitean ratkaisu asetettava ensi sijalle.

Perhe-eläkkeen uudistaminen

Ne sosiaalipoliittiset perusteet, joille nykyinen perhe-eläketurva on rakentunut, eivät enää kaikil-

ta osin ole voimassa. Nykyinen perhe-eläke johtaa varsin usein toimeentulon kohoamiseen. Toisaalta se ei aina korvaa miesleskien mahdollista toimeentulon alenemaa.

Sukupuolten tasa-arvo edellyttää perhe-eläketurvan muuttamista siten, ettei perhe-eläkkeenä tuleva etuus riipu edesmenneen perheenjäsenen sukupuolesta, todetaan ETK:n lausunnossa. PTS-selvityksen nopeassa kehittämissuunnitelmassa on esitetty nykyisen naisleskille maksettavan leskeneläkkeen laajentamista rajoituksetta koskemaan myös miesleskiä.

ETK:n käsityksen mukaan tällainen kehittämissuunnitelma kylläkin poistaisi nykyisen sukupuolten eriarvoisuuden, mutta se ei olisi sosiaalipoliittisesti perusteltua.

Uudistus näin toteutettuna laajentaisi nykyiset perhe-eläkkeen epäkohdat ja vinoutumat käsittämään entistä useampia edunsaajia ja lisäksi perusteellisesti eläkekustannuksia.

Tällä hetkellä ei ole olemassa yksityiskohtaisia selvityksiä siitä, kuinka perhe-eläkettä tulisi kokonaisuudessaan kehittää. Tällainen suunnittelutyö tulisi-kin välittömästi käynnistää.

Eläkejärjestelmien yhdenmukaistaminen

PTS-selvityksen nopeaan kehittämisvaihtoehtoon on sisällytetty yksityisen sektorin eläkkeiden karttumiskertoimen nostaminen nykyisestä 1,5%:sta 2,0%:iin.

Hitaaseen kehittämisvaihtoehtoon on taas sisällytetty työ- ja virkaeläkkeiden eläketason ja eläkeiän yhtenäistäminen siten, että eläke olisi 60% palkasta ja eläkeikä 65 vuotta.

Eläketurvakeskuksen lausunnossa korostetaan, että työeläketurva on sosiaali-, talous- ja työmarkkinapoliittinen kysymys.

Työeläketurvassa vallitsevat suuret erot julkisen ja yksityisen sektorin välillä asettavat kansalaiset keskenään erilaiseen asemaan, mitä yksinomaan sosiaalipoliittikan kannalta katsottuna on vaikea perustella.

Työeläketurva on yksilöllinen, palkkaan verrattavissa oleva taloudellinen etu. PTS-selvityksessä esitetyt molemmat laskentavaihtoehdot poistaisivat työeläketurvan eroja. Ne vaikuttaisivat kuitenkin sekä eläkkeiden tasoon että eläketurvan kustannuksiin vastakkaisesti.

Tämän vuoksi on välttämätöntä, että työeläketurvaa kehitetään vastaisuudessa ensisijaisesti työmarkkinapoliittisena kysymyksenä, todetaan ETK:n lausunnossa.

Muita kehittämisselvityksiä

Yksittäisinä työeläkejärjestelmän kehittämishankkeina tarkasteltavana ajanjaksona voivat tulla esille kysymykset eläkkeen kartumisesta ajalta, jolta työnteko on katkennut työttömyyden, lastenhoidon, opiskelun tai vastaavan syyn takia.

Merkittävä on myös kysymys työeläketurvan laajentamisesta sellaisiin lyhyissä työsuhteissa oleviin henkilöihin, jotka nykyisin jäävät eläkelakien rajausäännösten takia kokonaan tai osaksi työeläketurvan ulkopuolelle.

Vanhuspolitiikasta lausunnossa todetaan, että vanhusten palveluongelmiensa ratkaisut olisi

löydettyä jo 1980-luvulla. Suunnitelmissa olisi kiireisesti varauduttava mm. sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen riittävään tarjontaan.

Perheen ja sukuyhteisön osallistumismahdollisuuksia vanhustenhuoltoon olisi lisättävä sosiaali- ja yhteiskuntapoliittisin toimenpitein.

Kansaneläkejärjestelmän kehittäminen

PTS-selvityksen sekä hitaaseen että nopeaan kehittämisvaihtoehtoon sisältyy kansaneläkejärjestelmän kokonaisuudistuksen IV vaiheen toteuttaminen vuoteen 1995 mennessä. Uudistuksen tässä vaiheessa olisi tarkoitus nostaa kummankin aviopuolison eläke yksinäisen henkilön eläkkeen tasolle sekä maksaa lisäosaa myös julkisessa laitoshoidossa oleville eläkkeensaajille.

Koko uudistuksen IV vaihe on perustunut tavoitteeseen yksinkertaistaa kansaneläkkeen laskusääntöä. Kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttaminen merkitsisi kuitenkin aviopuolisoiden ja yksinäisten eläkkeensaajien saattamista sosiaaliturvan suhteen eriarvoiseen asemaan.

Avioparin kulutus on tutkimusten mukaan pienempi kuin kahden yksinäisen henkilön kulutus yhteensä.

Lisäksi sosiaaliturvan kehittämisen tulevaisuudessa käytettävissä olevat taloudelliset voimavarat ovat ilmeisesti rajoitetummat kuin kansaneläkejärjestelmän kokonaisuudistusta suunniteltaessa oletettiin.

Eläketurvakeskuksen mielestä kansaneläkeuudistuksen IV vaiheelle ei ole sosiaalipoliittisia eikä taloudellisia edellytyksiä. Taloudellisten kehitysnäkymien huononnettua siitä, miltä pohjalta kansaneläkeuudistuksen toinen ja kolmas vaihe päätettiin toteuttaa, olisi aiheellista harkita mm. näiden toteuttamisaikataulu uudelleen.

Kansaneläkejärjestelmän kehittämistä vastaisuudessa tulisi tarkastella yhdessä muiden sosiaaliturvan kehittämiskäytösten kanssa siten, että etusijalle asetetaan sosiaalipoliittisesti kiireellisimmät muutostarpeet.

Taloudellisista vaikutuksista

Nopea kehittämisvaihtoehto merkitsisi, että noin 40% kansantuotteen (BKT) vuotuisesta lisäyksestä menisi sosiaaliturvan kasvuun. Hidaskin kehittämisvaihtoehto merkitsisi, että sosiaaliturvan kasvu veisi noin neljänneksen BKT:n kasvusta.

Esitetyt luvut pohjautuvat olettamukseen, että kansantuotteen ja tuottavuuden reaalikasvu olisi keskimäärin 3% vuodessa. Alempi kansantuotteen kasvuvauhti merkitsisi sosiaaliturvan selvästi suurempaa osuutta kansantuotteen kasvusta.

PTS-selvityksessä on todettu, että taloudellisen kasvun hidastuminen 2%:n kasvu-uralle johtaisi ilmeisesti huomattaviin talous- ja sosiaalipoliittisiin uudelleenarviointeihin.

Selvityksessä ei kuitenkaan ole yksityiskohtaisesti tarkasteltu tätä kysymystä.

Työeläkemaksuja on poikkeustoimenpitein ja toistuvasti pyritty käyttämään talouspoliittisena välineenä. Tämä ei vastaa työeläkemaksun tehtävää, joka on laissa säädettyjen etujen maksaminen kaikissa olosuhteissa, todetaan ETK:n lausunnossa.

Työeläkemaksujen tason alentaminen sillä tavoin, kuin viime vuosina on tapahtunut, ei jatkuessaan olisi vakuutettujen etujen mukaista, vaan johtaisi pitemmällä aikavälillä työeläkkeiden turvaavuuden vaarantumiseen.

Tärkeä mitoitusperuste sosiaaliturvaa kehitettäessä tulee olemaan se, että toimeentuloturva on tasoltaan kohtuullinen ja järkevässä suhteessa työn antamaan toimeentuloturvaan. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää sosiaaliturvaetuuskäytösten jatkuvaa arvioimista, tutkimista ja kehittämistä sekä kehitysratkaisujen niveltämistä muiden toimenpiteiden kuten mm. verotusratkaisujen kanssa.

Oikeudenmukaiset ratkaisut edellyttävät luotettavaa tietoa tulojen jakautumisesta aktiivi-ajan palkan ja sosiaalipoliittisen toimeentuloturvan välillä sekä eri sosiaalipoliittisten etuusmuotojen kesken, jottei vinoutumia tässä suhteessa pääsisi missään vaiheessa muodostumaan.

Syntyneiden vinoutumien korjaaminen voi merkitä huomattaviakin lisäkustannuksia, todetaan ETK:n lausunnossa.

Markku Koponen, FK
Eläketurvakeskuksen
suunnitteluosaston tutkija

AMMATILLINEN KOULUTUS KESKEINEN TEKIJÄ LEL-KUNTOUTUKSESSA

LEL Työeläkekassassa on tutkittu LEL:n perusteella kuntoutuksessa olleita miespuolisia työkyvyttömyyseläkkeensaa- jia. Tutkimusaineisto kerättiin eläkehakemuksista, Vakuutusalan Kuntouttamiskeskukseen (VKK) tiedoista sekä työsuhte- ja eläketapah- tumarekistereistä.

Artikkelissa käsitelty tutkimusraportti on saatavana LEL Työeläkekassan lääketieteellisestä tutkimustoimistosta.

LEL Työeläkekassa ohjasi vuosina 1965—1974 kuntoutukseen yhteensä vajaat 3000 miespuolista eläkkeensaa- jaa. Vuosittain myönnettyistä uusista työkyvyttömyyseläkkeensaa- jista sai siten kuntoutusta keskimäärin 4,5 prosenttia.

Kaikista kuntoutukseen ohjatuista noin 30 prosenttia sai kuntoutuksen yhteydessä ammatillista uudelleen- koulutusta. Kuntoutus kesti keskimäärin yli kaksi vuotta. Kuntoutuksessa olleista palasi työelämään keskimäärin hieman alle puolet, ammatillisessa koulutuksessa olleista 90 prosenttia. Työelämään palaamiseen vaikutti ennen kaikkea ikä: mitä nuoremasta henkilöstä oli kysymys sitä todennäköisempää oli myös työhön palaaminen ja sitä todennäköisempää ammatilliseen koulutukseen ohjautuminen.

Jos kuntoutettava erityisesti ammatillisen uudelleen- koulutuksen jälkeen työelämään palasi, oli palaaminen ”lopullista”, sillä vuoden 1979 lopussa vain 9 prosenttia oli tullut uudelleen työkyvyttömäksi.

ten kuntoutustoimenpiteiden kohteena kuntoutettava oli ollut. Koulutukseen ohjautuneilla työkyvyttömyyseläkkeen päättyminen oli todennäköistä, vaikka eläkkeellä oltiin keskimääräistä pitempään. Tässä ryhmässä eläke päättyi kuuden vuoden eläkkeellä olon jälkeen 90 prosentilla.

Jos kuntoutettavaan ei kohdistettu mitään konkreettisia toimenpiteitä, eläkkeelle jäi noin puolet. Tässä ryhmässä voitiin myös havaita, että mikäli työkyvyttömyyseläke yleensä päättyi, se tapahtui melko pian kuntoutuksen alkamisen jälkeen.

Useimmiten jäivät pysyvästi työkyvyttömyyseläkkeelle ne, joille suoritettiin kuntoutustutkimus tai jotka olivat olleet työ- kokeilussa taikka työhönval- mennuksessa. Eläkkeelle jäi kuudessa vuodessa tästä ryhmästä 74 prosenttia.

Tässä nähdään, että konkreettiset toimet ja oma motivaatiokaan eivät kuntoutumiseen riitä, elleivät objektiiviset edellytykset kuten ikä ja työkyvyttömyyden syynä ollut sairaus tue kuntoutumista ja ole sen kan- nalta suotuisia.

Työkyvyttömyyden syynä olleella sairaudella tai vammalla oli eläkkeen päättymisen kan- nalta eri merkitys siitä riippuen, minkälaisen toimenpiteiden kohteena kuntoutettava oli ollut. Koulutukseen ohjatuilla tar- tuntatudit ja mielenterveyden häiriöt johtivat todennäköisimmin eläkkeen päättymiseen. Näin tapahtui näissä tautiryh- missä 97 prosentilla.

Niillä taas, joihin kohdistettiin muita kuntoutustoimenpi- teitä kuin koulutusta, työkyvyttömyyseläke päättyi suhteelli- sesti useimmin sellaisilla kun- toutettavilla, joiden työkyvyttömyys oli aiheutunut tuki- ja liikuntaelinten sairauksista.

Ryhmässä, joka ei joutunut minkäänlaisten kuntoutustoi- menpiteiden kohteeksi, työky-

Kuntoutettaviin kohdistetaan erilaisia kuntoutustoimenpi- teitä, joilla pyritään yksilölliseen sopivuuteen. Tärkeänä pidetään kuntoutettavan omaa motivaatiota. Tutkimusaineistoon sisäl- tyi runsaasti tapauksia, 45 pro- senttia, joille ei konkreettisia kuntoutustoimenpiteitä lain- kaan suoritettu. Näissä tapauk- sissa toimenpiteet ovat saattaneet rajoittua vain kirjeenvai- htoon tai kotikäyntiin, joita LEL- kuntoutuksessa varsinkin alku- aikoina suoritettiin.

Koulutus tärkeä keino

Tärkein ammatillisen LEL-kun- toutuksen käyttämä keino on uudelleen- koulutus, johon ohjat-

tiin 33 prosenttia kuntoutetta- vista. Kuntoutustutkimuksessa, työ- kokeilussa tai työhönval- mennuksessa oli ollut 36 pro- senttia kuntoutettavista. Jäl- kimmäisten toimenpiteiden kohteiksi joutuivat pääasiassa ne, joita ei ohjattu ammatilliseen koulutukseen. Tärkein kriteeri ammatilliseen koulutukseen oh- jaamisessa on ikä: mitä nuorem- masta henkilöstä on kysy- mys, sitä todennäköisemmin hänet pyritään kouluttamaan. Alle 25-vuotiaista ohjattiin kou- lutukseen 73 prosenttia ja 44-vuotiaista tai sitä vanhem- mista vain 7 prosenttia. Muita konkreettisia kuntoutustoi- menpiteitä kuin koulutusta kohdistettiin taas suhteellisesti enemmän vanhempiin ikäryh- miin.

Paitsi ikä, myös työkyvyttö-

myyden syynä ollut sairaus vai- kutti siihen miten koulutukseen ohjaututtiin. Suhteellisesti eniten koulutuksessa oli ollut niitä, joiden työkyvyttömyyden aiheutti tartuntatauti ja suhteelli- sesti vähiten niitä, joilla työkyvyttömyyden syynä oli jokin ven- renkiertoelinten sairaus. Ne, joil- la työkyvyttömyyden aiheutti mielenterveyden häiriö, ohjau- tuivat koulutukseen keskimää- räistä harvemmin, vaikka he olivatkin keskimääräistä nuor- rempia.

Kuntoutuminen riippuu toimenpiteistä

Työkyvyttömyyseläkkeen päät- tyminen riippui siitä minkälais-

Ammatillinen uudelleen koulutus suuntautui useimmiten LEL-alojen ulkopuolelle, mm. teollisuuden eri ammatteihin.

vyttömyyseläke päättyi useimmin niiden kohdalla, joiden työkyvyttömyyden oli aiheuttanut tartuntatauti ja harvemmin niillä, joiden työkyvyttömyyden lääketieteellisenä syynä oli jokin verenkiertoelinten sairaus. Tässä näkyy selvimmin se miten ikä ja sairaus — yhdessä ja erikseen — vaikuttavat ilman varsinaisia kuntoutustoimenpiteitä: paranevat taudit nuoremmilla johtivat työkyvyttömyyseläkkeen päättymiseen ja parantumattomat vanhemmilla pysyvään eläkkeelle jäämiseen. Kuntoutustoimenpiteet kuitenkin muuttavat tätä kuvaa.

Ikärakenne ja työkyvyttömyyden syy muuttuneet

Kun tutkittava ajanjakso oli kymmenen vuotta, se teki mah-

dolliseksi myös ajassa tapahtuneiden muutosten selvittämisen. Kuntoutukseen ohjattujen ikärakenteessa tapahtui tänä aikana merkittävä muutos. Jakson alkupuolella alle 35-vuotiaita oli 45 prosenttia ja osuus kasvoi tarkastelujakson loppuun mennessä 80 prosenttiin. Tämä heijastaa kuntoutustoiminnan käytännöstä saatua palautetta siitä, että yli 40-vuotiaista ei juuri kannata ammatilliseen kuntoutukseen ohjata, ellei aivan erityisistä syistä muuta johdu.

Tarkastelujakson kuluessa myös LEL-kuntoutettavien työkyvyttömyyden syynä olleiden sairauksien jakauma muuttui. Merkittävintä muutos oli tartuntatautien kohdalla. Ne olivat jakson alussa työkyvyttömyyden syynä 20 prosentilla koulutukseen lähetetyistä ja jakson loppupuolella vain kolmella prosentilla. Lasku johtuu siitä, että erityisesti tuberkuloosin hoito on tänä aikana olennaises-

ti tehostunut. Verenkiertoelinten sairauksien osuus työkyvyttömyyden syynä laski 23 prosentista 11 prosenttiin. Suurin suhteellinen nousu tapahtui tuki- ja liikuntaelinten sairauksissa. Kun ne jakson alussa aiheuttivat työkyvyttömyyden 20 prosentille, nousi niiden osuus melkein kaksinkertaiseksi, 37 prosenttiin.

Lopputuloksena voi todeta, että koulutukseen ohjautuminen ja erityisesti sen päättämisen useimmiten merkitsi työkyvyttömyyseläkkeen päättymistä ja työelämään palaamista.

Työkyvyttömyyseläkkeen päättymisen riippui iästä ja työkyvyttömyyden aiheuttaneesta sairaudesta. Mitä nuoremmasta ikäryhmästä oli kysymys, sitä todennäköisemmin eläke päättyi. Tartuntatauti työkyvyttömyyden aiheuttajana merkitsi myös lähes varmaa työkyvyttömyyseläkkeen päättymistä. Jos työkyvyttömyys oli johtunut

mielenterveyden häiriöstä, työkyvyttömyyseläke päättyi vain hieman yli puolella tapauksista.

Jos ammatillisen koulutuksen kuntoutuksen yhteydessä saanut onnistui palaamaan työelämään, hän myös pysyi siellä hyvin. Kaikkiaan 90 prosenttia niistä, joiden työssäselviytymistä voitiin seurata vähintään viisi vuotta, pysyi työssä tämän ajan. Nuoremmat pysyivät paremmin kuin vanhemmat, mutta ero tässä suhteessa ei ollut merkittävä.

Matti Mäkinen, ytl
LEL Työeläkekassan
lääketieteellisen tutkimus-
toimiston tutkija

Sosiaaliturvan opetusjaosto, sosiaalialan ammattioppilaitos

Tampereen yliopiston sosiaaliturvan opetusjaoston yliopettajalla, varatuomari Seppo Rostilla on tilaisuus näköalapaikalta seurata sosiaaliturvan kehitystä. ”Muutoksissa ajan tasalla pysyminen vaatii tavattomasti työtä”, hän sanoo.

Sosiaaliturvan opetusjaosto toimii sosiaalipolitiikan laitoksen osana. Jaosto valmistaa yntekijöitä sosiaalialan tehtäviin.

Vakuutustutkintolinjalla opiskelleet sijoittuvat joko yksityisvakuutus- tai sosiaalivakuutuslaitoksiin ja sosiaalihuoltajalinjalla opiskelleet sosiaalitoimistoihin, mielenterveystoimistoihin, kehitysvammalaitoksiin ja muihin sosiaalialan laitoksiin sekä kouluihin.

Opiskelu opetusjaostossa

Miten paljon opiskelijoita opetusjaostoon otetaan ja millaisin opettajavoimin heitä opetetaan?

— Vuosittain otetaan vakuutustutkintoa opiskelemaan 25 oppilasta ja sosiaalihuoltajatutkintoa 75 oppilasta. Päätoimisia opettajia opetusjaostossa on kaksitoista, joiden lisäksi ovat tuntiopettajat. Sosiaalivakuutuksessa apunani on tuntiopettaja, joka opettaa kansaneläkevakuutusta.

— Koen, että sosiaalivakuutuksen opetus vaatii suuria ponnistuksia nykyisiltä opettajavoimilta, koska kaikilla sosiaalivakuutuksen aloilla tapahtuu jatkuvasti huomattavia muutoksia. Muutoksissa ajan tasalla pysyminen vaatii paljon työtä.

— Opiskelijoille tutkinto on erittäin vaativa, minkä vuoksi

– Sosiaalivakuutuksen kehittäminen on heikentänyt työllisyyttä. Osasyynä on sosiaaliturvan nykyinen rahoitus, liikevaihtoverotyypiseen maksuun kun ei ole haluttu mennä.

– Mistä temmata varat sosiaaliturvan kehittämiseen laman vallitessa? Joudutaanko sosiaalisia etuja alentamaan, niinkuin muualla maailmassa?

opiskelun keskeyttämisen vaara on suuri. Tenttien aiheina ovat sovellutustapaukset, jotka koskevat vaikeita ongelmia. Tutkielmien vaatimustaso on ennestäänkin kohonnut, eivätkä parhaimmat niistä juuri eroa pro gradu -töistä. Olisikin erinomainen asia, jos opiskelijoiden ja sosiaalialan laitosten kesken voisi syntyä yhteistyötä niin, että opiskelijoita käytettäisiin tutkimustyössä apuna.

— Viime aikoina ovat opiskelijat tehneet kaksi mielenkiintoista tutkimusta: Kuolema sosiaalisena riskinä ja Äitiysriski työnantajan kannalta. Näistä ensimmäinen tutkimus osoitti, että ryhmähenkivakuutuksella on suurin merkitys leskeksi jääneelle taloudellisista vaikeuksista selviytymisessä. Seuraavalla sijalla tulevat työeläkelakien mukainen perhe-eläke sekä yleinen perhe-eläke.

— Henkivakuutuksella taas ei ole paljonkaan merkitystä leskiperheelle. Henkivakuutusyhtiöt eivät tämän tutkimuksen valossa näytä ainakaan Tampereella onnistuneen markkinoinnissa.

— Toinen tutkimus selvitti, mikä merkitys työnantajalle on yntekijän äitiysloma- ja äitiysrahajärjestelmällä.

— Tutkimus osoitti, ettei raskaana olevien tai raskaaksi tulevien naisten hyväksi voida pal-

jonkaan tehdä laissa annetuilla käskyillä ja kielloilla, sillä esimerkiksi pientyönantajille äitiysriski on hyvin hankala.

— Tutkimuksessa esitettiin yhtenä ratkaisuvaihtoehtona sitä, että muodostettaisiin uusi vakuutus työnantajille tällaista riskiä varten. Näin riskin voisi tasata.

Joko opintoaikana eriytyvät ne, joilla on tähtäimessä työ sosiaalivakuutusallalla?

— Jo opiskelijoiden valintavaiheessa otetaan osa suorittamaan vakuutustutkintoa ja osa sosiaalihuoltajatutkintoa.

— Vakuutustutkintoa suorittavat voivat opintojen loppuvaiheessa erikoistua joko yksityis- tai sosiaalivakuutuksen lohkolle. Erikoistumiseen on mahdollisuus mm. harjoittelujaksoina, seminaarityöskentelyn aikana tai tekemällä tutkielma halutulta sosiaaliturvan lohkolta.

Minkälainen kosketus opintovaiheessa on käytännön työhön?

— Opiskeluun kuuluvaa harjoittelua on nykyään seitsemän ja puoli kuukautta. Opintoja edeltävää esiharjoittelua ei enää ole, vaan ensimmäinen harjoittelujakso sijoittuu ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen. Vakuutustutkintoa suorittavien on oltava vähintään yksi harjoittelu-

jakso sosiaalivakuutuslaitoksessa.

Mitä tiedetään siitä, miten tutkimuksen suorittaneet ovat sijoittuneet?

— 70-luvulla tehtiin yksi tutkimus aiheesta ja nyt on parhailaan valmistunut tai valmistumassa toinen tutkimus opetusjaostossa opiskelleiden työhön sijoittumisesta.

— Käsitteiden mukaan sosiaalivakuuttajat ovat sijoittuneet kokoluulla tyydyttävästi työelämään. Tosin Kansaneläkelaitoksen yntekijämäärä on vähentynyt, minkä vuoksi monet joutuvat aloittamaan työnsä siellä sijaisina. Koneellistuminen on osaltaan aiheuttanut sen, ettei vakinaisia työpaikkoja saa helposti.

Kauanko olet opettanut opetusjaostossa? Mitä muutoksia opetusohjelmassa on tapahtunut sinun aikanasi?

— Muistaakseni vuonna 1968 minut valittiin sosiaalivakuutuksen tuntiopettajaksi ja vuonna 1969 vakinaiseksi opettajaksi. Vuodesta 1970 olen toiminut yliopettajana.

— Mielestäni opettajan toimien tulisi yliopistossa olla määraikaisia tai opettajilla tulisi olla mahdollisuus työskennellä omalla alallaan opetuksen lomassa. Muuten opetus erkaantuu käytännön työstä. Aikaisemmin, kun yliopisto oli yksityinen, oli opettajilla joka seitsemäs vuosi sapattivuosi, jolta sai palkkaa. Tämän vuoden aikana opettaja sai perehtyä oman alansa työhön tai tehdä tutkimusta. Nyt opettajalla ei ole aikaa, milloin alaan perehtyisi, ja yleensä alan tieto tulee myöhässä opettajille.

— Minunkaan työni ei onnistuisi, ellen saisi Eläketurvakeskukselta oikeustapauksia ja yleiskirjeitä annettujen lakien käytännön sovellutuksesta. Kansaneläkevakuutusta seuraan sosiaalivakuutustoimikunnan erään eläkejaoston puheenjohtajana.

— Kun uutta suunnitellaan ja tehdään, tapahtuu se usein niin tavattoman pienellä tähtäimellä ja lyhytnäköisesti.

— Tästä hyvänä esimerkkinä on päiväraha- ja äitiysrahaudistus. Kun sitä luotiin, ei pystytty arvioimaan, mikä on sen vaikutus, ja päivä- ja äitiysrahoja jouduttiin leikkaamaan.

— Nyt pyritään viemään suuria uudistuksia, kuten sairausvakuutus- ja kansaneläkeuudistus, samanaikaisesti läpi. Poliitikkojen ajattelutapana näyttää olevan: kun saataisiin äänestäjiä!

— Mielestäni äänestäjätkin voisivat ymmärtää erilaisia vaihtoehtoja, kun heille selostettaisiin asia. Jos eläkeläisille selostettaisiin, että nyt on nuorten lapsiperheiden vuoro, en usko, että eläkeläiset olisivat niin itsekkeitä, etteivätkö he voisi katsoa laajemminkin asioita.

— Olisi laskettava, tehdäänkö yhteiskunnasta eläkeläisten paratiisi vai kehitetäänkö työikäisten, erityisesti lapsiperheiden, toimeentuloturva. Ilman aktiiviväestöä ei mikään yhteiskunta voi elää.

— Sosiaalivakuutuksen kehittäminen on vaikuttanut huomontavasti työllisyyteen. Aikaisemmin oli pienyrittäjiä, esimerkiksi pieniä suutarinliikkeitä ja pikkupajoja. Nyt pienyrittäjien määrä on vähäinen: he ovat työttömyyskortistossa. Syy on osaksi siinä, ettei ole haluttu to-

teuttaa sosiaalivakuutuksen rahoitusta jollakin muulla tavalla kuin nykyään, vaikkapa liikevaihtoveron luonteisella maksulla, joka rasittaisi samalla tavalla pääomavaltaisia kuin työvaltaisiaakin työnantajia. Nykyään yrittäjien on pakko mennä automaatioon pysyäkseen kilpailussa mukana.

— Sairausvakuutuslain tultua voimaan tutkinto oli aluksi yksivuotinen sairausvakuutushallinnon tutkinto. Myöhemmin se muuttui kaksivuotiseksi sosiaalivakuutustutkinnoksi ja vuonna 1973 nykyisen laajuisesti yleiseksi vakuutustutkinnoksi, jossa minimiopiskeluaika on kolme ja puoli vuotta.

— Viimeisin muutos oli yliopiston tutkinnonuudistus. Siinä vakuutustutkinnon linjajako varsinaisesti poistui. Opiskelijoita otetaan nykyään suorittamaan joko sosiaalihuoltaja- tai vakuutustutkintoa. (Aikaisemmin linjoja oli viisi: sosiaali- ja yksityisvakuutuslinja sekä avo- huollon, laitoshuollon ja sosiaalikiruraattorilinja.)

— Seminaarityöskentely on nykyään syvällisempää kuin aiemmin. Tutkinnonuudistus aiheutti myös sen, että opiskelijoilla on entistä vähemmän mahdollisuuksia ottaa tiedekunta-aineita suoritettavaksi opetusjaostoaineiden lisäksi. Sosiaalihuoltajatutkintoa suorittaville sosiaalivakuutuksen perusteet ovat olleet vapaaehtoisena oppiaineena, mutta syksystä 1984 lukien tämä aine tulee heille pakolliseksi. Faktisesti tutkinnonuudistus on kuitenkin sitä, että opintokokonaisuudet ovat samoja kuin ennenkin, mutta niille on jouduttu antamaan uusi nimi.

Sosiaaliturva yhteiskunnassa

Opetusjaosto opettaa sosiaalivakuutusta sosiaaliturvan kokonaisuuden osana. Onko sosiaalipolitiikan kenttä käytännössä ehyt vai onko se lohkoutunut?

— Käsitteisen mukaan sosiaaliturvan laitoksilla on erinomaisen hyvät suhteet. Yhteistoimintaa on ja yhteistyö pelaa hyvin.

— Erittäin hyvä asia on Hiekkarannan komitean mietinnössä esitetty työkyvyttömyyseläkeratkaisujen vertaaminen eri eläkelaitosten kesken ennen lopullisen päätöksen antamista.

— Yhteydet yliopiston sisällä muihin sosiaaliturvan opetusaloihin on olemassa. Muutoin yhteydet yliopistossa ovat jääneet vähäisiksi ja esimerkiksi sosiaalipolitiikkaan lähes olemattomiksi.

Mitä toivomuksia sosiaaliturvan opetusjaostolla on valtiovalle? Entä sosiaaliturvan laitoksille?

— Yleensä keskustelua pitäisi käydä siitä, missä tärkeysjärjestyksessä sosiaalipolitiikan lohkot olisi kehitettävä. Nykyään kehitys on poliittista. Eläketurvaa kehitetään, koska eläkeläiset ovat kiinteä ryhmä, jota ei voida sivuuttaa.

— Perhepolitiikasta ei ole käyty koskaan yhtä suurta keskustelua kuin eläkepolitiikasta.

— Minua huolestuttaa, että aina puhutaan sosiaaliturvan parantamisesta, vaikka meillä on lama. Mistä ne varat temmataan, kun sosiaaliturvaa parannetaan? Tuleeko meilläkin konkurssitila ja joudutaanko sosiaalisia etuuksia alentamaan, niin kuin näyttää yleismaailmallisena ilmiönä olevan?

Annami Hänninen,

sosionomi

Eläketurvakeskuksen
sovelamisasiain käsittelijä

ELÄKEHAKEMUSLOMAKKEET ON UUSITTU

Eläkehakemuslomakkeet on uusittu. Lomakkeitten uusimisessa ovat olleet mukana Eläketurvakeskuksen, eläkelaitosten, Kunnallisen eläkelaitoksen ja valtiokonttorin edustajat.

Lomakkeitten uusimistarve aiheutui lainsäädännön muutoksista sekä työkyvyttömyyden arviointitoimikunnan mietinnöistä.

Eläketurvakeskuksen hallitus on hyväksynyt uusitut eläkehakemuslomakkeet.

Eläkehakemuslomake E

E-lomakkeella haetaan työeläkelakien mukaista vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä. Lomakkeella haetaan myös 1.7.1982 voimaantulleen rintamaveteraanien varhaiseläkelain mukaista eläkettä.

Työkyvyttömyyden arviointitoimikunta kiinnitti mietinnössään huomiota siihen, että kansaneläke- ja työeläkejärjestelmän eläkehakemuslomakkeissa päästäisiin mahdollisimman suureen yhtenäisyyteen. Näin voitaisiin varmistaa se, että eläkeratkaisun pohjana olisivat kummassakin järjestelmässä samat tiedot.

Lisäksi toimikunta katsoi, että eläkelaitosten tulisi kiinnittää erityistä huomiota eläkkeenhakijan työn ja työolosuhteitten selvittämiseen.

Tämän vuoksi eläkehakemuslomakkeita tulisi kehittää siten, että hakijan käsitys työstään ja työolosuhteistaan käy selvästi ilmi.

Toimikunnan mietinnön mukaisesti E-lomakkeeseen on lisätty kysymyksiä hakijan koulutuksesta, varsinaiseen ammattiin ja muuhun työntekoon kuuluvista tehtävistä ja työolosuhteista. Kysymykset ovat melko samanlaisia kuin Kansaneläkelaitoksen työkyvyttömyyseläkehakemuslomakkeessa.

Paitsi työkyvyttömyyseläkkeen ratkaisua varten, tietoja tarvitaan myös rintamaveteraanien

varhaiseläkkeen ratkaisuun.

Hakijan terveydentilan selvittämiseksi on lisätty kysymykset hakijaa nykyisin hoitavasta lääkäristä ja viimeisestä ja seuraavasta lääkäriillä käynnistä.

Lisäksi kysytään onko hakija ollut kahden viime vuoden aikana hoidettavana kuntoutus- ja tutkimuslaitoksessa taikka tuberkuloosi- tai mielenterveys- toimistossa.

Opintovapaalain mukainen opintovapaa voi jatkaa ns. tulevan ajan edellytystä. Hakemusta ratkaistaessa tieto viime vuosien opintovapaasta on tarpeellinen. Tämän vuoksi lomakkeeseen on lisätty kysymys opintovapaalain mukaisesta opintovapaasta.

Nykyisin on yhä yleisempää, että suomalainen työntekijä työskentelee muuallakin kuin Suomessa. Sosiaaliturvasopimuksilla pyritään takaamaan, ettei työskentely sopimusmaissa heikennä työntekijän eläketurvaa. Eläketurvakeskus auttaa tarvittaessa eläkkeen hakemisessa ulkomailta.

Tämän vuoksi hakemuslomakkeeseen on lisätty kysymys hakijan työskentelystä ulkomailla.

Näin pyritään varmistamaan, ettei eläkkeitä jää hakematta.

Muut E-lomakkeelle tehdyt muutokset ovat vähäisiä ja tarkoituksena on ollut selventää lomakkeen kysymyksiä. Mm. on pyritty tarkentamaan kysymystä, onko hakija saanut tai hakenut korvausta tapaturmasta, ammattitaudista, liikenneva-

hingosta tai sotilasvammasta.

Lisäksi korvauksista kysytään vahinkonumero, vammautumivuosi ja sotilasvammalain mukainen työkyvyttömyysaste.

Koska kysymysten määrä on lisääntynyt, hakemuslomakkeesta on tullut nelisivuinen. Aikaisemmin neljännellä sivulla olleet ohjeet ja tiedot hakemuksen liitteistä on siirretty erilliselle liitteelle.

Entisiin ohjeisiin on lisätty erityisohje työkyvyttömyyseläkkeen hakemisesta. Liite annetaan eläkkeenhakijalle tarvittaessa.

Perhe-eläkehakemuslomake P ja vanhuuseläkehakemuslomake

Sekä perhe- että vanhuuseläkehakemuslomakkeeseen on lisätty kysymykset työskentelystä ulkomailla. Perhe-eläkehakemuslomakkeeseen on lisätty myös kysymykset edunjättäjän opintovapaalain mukaisesta opintovapaasta sekä edunjättäjän saamasta tai hakemasta sairausvakuutuslain mukaisesta päivärahasta viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Muut lomakkeille tehdyt muutokset ovat vähäisiä ja niiden tarkoituksena on ollut selventää lomakkeitten kysymyksiä ja yhdenmukaistaa ne E-lomakkeen kanssa.

Ritva Koivikko, VN
Eläketurvakeskuksen
eläkehakemusjaoston jaostonhoitaja

ELÄKEHAKEMUS

Vastaanottoaika ja -aika

E

työeläkelakien mukaista vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä sekä rintamaveteraanien varhaiseläkelain mukaista eläkettä varten.

kansaneläkelaitoksen
Kokkolan toimisto
Pirkko Pirted
15.2.1983

HAKEMUS KOSKEE	☐ vanhuus-eläkettä ☒ työkyvyttömyys-eläkettä ☐ työttömyys-eläkettä ☐ rintamaveteraanien varhaiseläkettä		
HAKIJA	Sukunimi (myös edellinen)	Mäkinen	
	Etunimet	Matti Olavi	
	Henkilötunnus	120332 - 153 L	
	Kirjoilla	☒ seurakunta, nimi ☐ väestörekisteri (siviilirekisteri), nimi	
	Ammatti tai virka	myyjä	
	Lähiosoite	Mäkitie 5	Puhelin kotiin työhön 968-73452
	Postinumero	67700	Postitoimipaikka KOKKOLA 70
	ELÄKKEEN MAKSU-OSOITE LAPSET	Rahalaitoksen nimi ja konttori Osuuspankki Kokkola Näsin tie	Täydellinen tilinumero 132456-987654321
KOR-VAUKSET	Saatteko tai haetteko korvausta tapaturmasta ammattitaudista liikennevahingosta sotilasvammasta ☐ saan ☐ saan ☐ saan ☐ saan ☐ haen ☐ haen ☐ haen ☐ haen en ☒ en saa/en hae ☒ en saa/en hae ☒ en saa/en hae ☒ en saa/hae		
	Mistä vakuutuslaitoksesta tai virastosta		
	Vahinkonumero	Vammautumisvuosi	Sotilasvammalain mukainen työkyvyttömyysaste
MUUT ELÄKKEET	Saatteko jo työ- tai virkasuhteenne perusteella eläkettä ☐ saan ☒ en saa	Haetteko muulla kuin tällä hakemuksella omaan työ- tai virkasuhteeseenne perustuvaa eläkettä ☐ haen ☒ en hae	
	Mitä eläkettä	Mistä eläkelaitoksesta tai virastosta	

ETK 2100 0283 300.000

VIIMEISIN TYÖ- TAI VIRKA-SUHDE	VIIMEISIN TYÖNANTAJANNE		Nimi ja osoite		Puhelinnumero
	Kokkolan rautakauppa kesätie 12 67200 Kokkola 20				23457
	Tehtävänne tässä työssä				
	myyjä				
Työ alkoi, pvm		Työ	Mihin asti, pvm	Työ on	Milloin, pvm
15.7.1972		☒ jatkuu		☐ päättynyt	
Jos palkkanne on viimeisessä työ- tai virkasuhteessa poikkeuksellisesta syystä alentunut (esim. sairauden, lomautuksen tai lyhennetyn työajan vuoksi), ilmoittakaa tässä kohdassa, mistä alkaen ja mistä syystä. Tämän työsuhteenne eläkepalkka voidaan silloin tietyin edellytyksin laskea aikaisemman vakiintuneen ansionne perusteella.					
Palkkani on ollut alentunut sairauden vuoksi vuosina 1981, 1982.					
MUUT TYÖ- TAI VIRKA-SUHTEET	YKSITYISET TYÖNANTAJANNE VUODEN AJALTA ENNEN ELÄKKEEN HAKEMISTA				
	Työnantajan nimi ja osoite				
	Pohjanmaan osuuskauppa Kukkaistkatu 10, 65250 VAASA 25				
	Tehtävänne tässä työssä			Työ alkoi	päättyi
	myyjä			1.9.1968	30.6.1972
	Työnantajan nimi ja osoite				
	Tehtävänne tässä työssä			Työ alkoi	päättyi
	Työnantajan nimi ja osoite				
	Tehtävänne tässä työssä			Työ alkoi	päättyi
	MUUT TYÖNANTAJANNE				
Olen ollut					
☐ valtion ☐ kunnan ☐ kirkon ☐ merimies- ☐ muun palveluksessa					
Työnantaja			Työ alkoi	päättyi	
TYÖSKEN- TELY ULKO- MAILLA	Missä maassa	Työnantajan nimi		Milloin	
	Ruotsi	Fabrik Ab		1960 - 30.8. 1968	
Saatteko tai oletteko hakenut eläkettä tämän ulkomaisen työskentelyenne perusteella					
☐ kyllä ☒ en					

YRITTÄJÄ-TOIMINTA TAI ITSENÄISEN AMMATIN HARJOITTAMINEN	Oletteko harjoittanut 31.12.1969 jälkeen		
	maatilataloutta	ammattimaista kalastusta tai poronhoitoa	muuta yrittäjätoimintaa tai itsenäistä ammattia
	☐ olen	☐ olen	☐ olen
	☒ en ole	☒ en ole	☒ en ole
	Toiminta alkoi	Osallistutteko vielä yrittäjätoimintaan tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen	
	☐ osallistun	☐ en osallistu	
	Yrityksen toiminta		
	☐ jatkuu entisessä laajuudessaan	☐ toimintaa supistettu	☐ toiminta lopetettu
Milloin supistettu/lopetettu	Millä tavoin supistettu	Mistä syystä	
	Yrityksen hallinta		
	☐ Yritys on edelleen omistuksessani/ puolisoni omistuksessa		
	☐ Yritys on myyty	☐ Yritys on vuokrattu	
Myynti-/Vuokrauspvm	Kenelle myyty/vuokrattu		
TYÖTTÖ-MYYS-AVUSTUS	Oletteko saanut työttömyysavustusta kahden viime vuoden aikana		
	☐ olen	☒ en ole	
		Mistä kassasta ja milloin	
OPINTO-VAPAA	Oletteko ollut opintovapaalain tarkoittamalla opintovapaalla		Milloin
	☐ olen	☒ en ole	
TYÖN-TEKO	VASTATKAA VAIN HAKIESSANNE TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKETTÄ TAI RINTAMA-VETERAANIN VARHAISELÄKETTÄ		
	Peruskoulutus		
	☒ kansakoulu	☐ peruskoulu	☐ keskikoulututkinto
	☐ ylioppilastutkinto		
	Muu koulutus (tutkinnot, ammattikoulutus ja -kurssit; milloin?)		
	Merkantti 31.5.1971		
	Mikä on ollut tavallinen työnne eli varsinainen ammattinne		
	myyjä		
	Minkä ajan olette työskennellyt tässä ammatissa		
	vuodesta 1968 alkaen		
	Työnkuvaus (selvitys työhön kuuluvista tehtävistä ja työolosuhteista)		
	Työhön kuuluu jatkuvasti painavien tavaroitten nostamista ja kantamista. Osa tavaroista kylmässä ulkovarastossa, jossa päivittäin joutuu käymään.		
	Oletteko tehnyt varsinaisen ammattinne lisäksi muuta työtä (selvitys työhön kuuluvista tehtävistä ja työolosuhteista)		
	Tehdastyötä Ruotsissa, liukuhinnatyötä		
	Oletteko lopettanut työnteon	VIIMEINEN TYÖSSÄOLOPÄIVÄ	päivämäärä
	☒ olen	☐ en ole	5.9.1982
TYÖKYKY	Mistä alkaen ja miten sairaus on haitannut työnteoanne (oma kuvauksenne)		
	selkä ollut kipeä vuodesta 1980 alkaen. Jltapäivisin seisominen rasittaa. Selkään sattuu painavia tavaroita nostellessa. Veto lisää särkyä.		
	☐ Olen osittain työkyvytön	Mistä alkaen	☐ Olen täysin työkyvytön
			Mistä alkaen
			5.9.1982

KÄÄNNÄ

SELVITYS TERVEYDEN- TILASTA	VASTATKAA AINA HAKIESSANNE TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKETTÄ TAI RINTAMA- VETERAANIN VARHAISELÄKETTÄ		
	Milloin Teistä viimeksi on kirjoitettu lääkärinlausunto päivämäärä lääkäri nimi 6.1.1983 Tero Tietäväinen		
	Lääkärinlausunto on ☐ oheisena ☒ Kansaneläkelaitoksessa ☐ muualla, missä		
	Teitä nykyisin hoitavan lääkärin nimi ja vastaanotto-osoite Tero Tietäväinen Kokkolan terveystakeskus		
	Milloin viimeksi kävitte vastaanotolla 6.1.1983	Seuraava käynti 8.4.1983	
MUUT LÄÄKÄRIT, JOIDEN HOIDOSSA OLETTE OLLUT KAHDEN VIIME VUODEN AIKANA nimi ja vastaanotto-osoite Riitta Rosenström, Kokkolan terveystakeskus			
SAIRAAHOITO-, KUNTOUTUS- JA TUTKIMUSLAITOKSET, TUBERKULOOSI- TAI MIELEN- TERVEYSTOIMISTOT YMS., JOISSA OLETTE OLLUT HOIDETTAVANA KAHDEN VIIME VUODEN AIKANA			
nimi	hoitoajat	seuraava käynti	
Kokkolan terveystakeskus	18.10. - 30.10.82		
Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto tai työpaikkakassa, josta olette hakenut päivärahaa Kokkolan			
VEROTUS	Työeläkkeet ovat veronalaista tuloa. Eläkkeen ensimmäisen erän maksaminen saattaa nopeutua, jos ilmoitatte verokirjassanne olevan ennakonpidätystunnuksenne.	Ennakonpidätystunnus 22,00 €	
LISÄ- TIETOJA			
ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan lomakkeessa antamani tiedot oikeiksi. Suostun siihen, että lääkäri tai laitos, jolla on tietoja terveydentilastani, saa antaa niitä eläkelaitokselle.		
Paikka ja aika Kokkola 15.2.1983	Hakijan tai holhoojan allekirjoitus Matti Mäkelä		
Kun holhooja allekirjoittaa hakemuksen, on esitettävä selvitys holhoussuhteesta. Jos allekirjoittajana on muu kuin hakija tai holhooja, on syy ilmoitettava.			
HAKEMUS TOIMI- TETAAN	sille eläkelaitokselle, jonka piiriin kuuluitte viimeksi. Sen voitte jättää myös – minkä tahansa eläkelaitoksen tai vakuutusyhtiön paikalliseen konttoriin – Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen paikalliselle asiamiehelle – Eläketurvakeskukseen, Opastinsilta 7 00520 HELSINKI 52 Puhelin (90) 1511 – pankkiin tai postiin – Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon Kaikissa näissä paikoissa opastetaan hakemuslomakkeiden täyttämässä.		

MIKSI NÄIN?

VOIKO KUOLLEEN YRITTÄJÄN VAKUUTTA A TAANNEHTIVASTI?

Juha-Veikko Hiekkaranta

Markku Sirviö

Eeva Koskensyrjä

Eläkelaitokset ovat yleisesti noudattaneet käytäntöä, jonka mukaan vakuutuksensa laiminlyöneen yrittäjän kuolinpesälle on voitu taannehtivana ottaa yrittäjäeläkevakuutus. Viime keväänä vakuutusoikey ratkaisi erään valitusasian siten, että vakuutus olisi tullut panna viireille yrittäjän eläessä, eikä vakuutusta olisi tullut ottaa hänen kuolemansa jälkeen.

Päätöksen on katsottu merkitsevän perhe-eläketurvan huononnusta tapauksissa, joissa laiminlyöjältä jää alaikäisiä lapsia. Kun viiden vuoden taannehtiva turva putosi pois, putosi pois myös argumentti, jolla viiden vuoden taannehtivaa vakuutusta selitetään laiminlyöjää vakuutettaessa. Kiinnittikö vakuutusoikey päätöstä tehdessään näihin seikkoihin huomiota, vakuutusylituomari Juha-Veikko Hiekkaranta?

— Muistan hyvin tapauksen. Se oli vaikea ratkaisu, esille tuli monta näkökulmaa. Tämä oli kuitenkin puitteiltaan poikkeuksellinen juttu, joka käy huonosti tyyppitapaukseksi. Kyseessä oli sivutoiminen yrittäjä, jonka lapset olivat jo isoja. Vakuutusmaksut olisivat muodostuneet siksi suuriksi, että vakuuttamatta jättäminen oli edullisempi ratkaisu perheen kannalta. Perhe ei ollut tehnyt laskelmia ennen kuin hakki muutosta, ja laskelmat tehtyään olisikin halunnut peruuttaa muutoksenhaun. Tässä jo tavallaan tuli vastaan yleisesti sovellettava oikeusperiaate reformatio in peius (= ratkaisua ei saa muuttaa asianomaiselle epäedullisemmaksi, ellei vastapuoli sitä vaadi).

— Jos yrittäjävakuutuksen puuttuminen olisi jättänyt perheen ahdinkoon, olisiko vakuutusoikey ratkaissut asian toisin päin?

— Saa nähdä, mitä tapahtuu, jos tällainen tapaus tulee ratkaistavaksi. Tietenkään näissä ei voi menetellä ihan in casu. Mutta puheena ollut tapaus on nyt ehkä vähän liiaksikin käsitetty linjakysymykseksi. Huomiota ansaitsee, että myös kumpikin yrittäjien edustaja oli vakuutusoikeyden enemmistön kannalla. Yrittäjät painottivat sitä, että kuolinpesään ei saisi syntyä ennestään tuntematonta velkaa, joka johtaisi uuteen perunkirjotukseen ja uuteen pesänjakoon. Toisaalta, niissä tapauksissa, joissa pienet lapset jäävät orvoiksi, onhan yrittäjäeläke iso etu.

— Tulisiko lakia tällä kohden tarkentaa?

— Ei olisi hullummaksi, että lainmuutoksella selvennettäisiin, mikä tässä kohdin on lainsäätäjän tahto. Linjakysymyksenä minusta asian tulkinta on joka tapauksessa vielä avoin.

Haastatteli YLLa

KUUNNELLAANKO ILMIAANTAJAA?

Naapurin ilmiäntäminen ei ole aivan vieras suomalaisessa maisemassa. Miten on, esiintyykö sitä myös eläkeasioissa? Kerrotaanko, että naapuri pinnaa eläkemaksuista? Tai että hän on liian terve olemaan eläkkeellä?

Miten Eläketurvakeskuksen valvontatoimistossa suhtaudutaan ilmiäntoihin? Vastaajana toimiston päällikkö Markku Sirviö.

— Meillä on omat valvontasysteemimme, joiden perusteella valvonta pelaa. Näistä ilmiäntoista 99,9 % tulee nimettöminä ja ne on selvästi kostotarkoituksessa tehty, niinkuin kirjeestä ilmenee. Tarkoituksena on jokin muu kuin työeläketurvan varmistaminen.

— Josku voi YEL:ssä joku naapuri ilmiäntää toisen, kun on itse joutunut pakkovakuutuk-

sen kohteeksi. Olemme lohduttaneet, että naapuri tulee sitten valvontaan ajallaan.

— Eri asia on sitten tietyn työnantajan palveluksessa oleva työntekijä. Hänen pitää ilmoittaa, ellei työeläkevakuutus ole tästä työsuhteesta kunnossa.

— Meillä on periaatteena, ettei ulkopuolisen ole syytä puuttua sellaiseen asiaan, mikä ei hänelle kuulu.

Miltä tilanne näyttää eläkelaitoksessa? Tuleeko usein ilmoituksia, että naapuri on liian terve saamaan työkyvyttömyyseläkettä? Vastaajana on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen työkyvyttömyyseläkeosaston päällikkö Eeva Koskensyrjä.

— Kyllä tällaisia ilmoituksia jonkin verran tulee, muutama vuodessa. Yleensä ne on lähet-

tänyt katkera naapuri, jonka oma hakemus on hylätty.

— Ei usein tiedetä toisen sairaudesta. On sekoitettu esimerkiksi työkyvyttömyyseläke sukupolvenvaihdoseläkkeeseen. Jos kirjeessä on nimi alla, on saatettu lähettää esitteitä tiedoksi. Useimmiten nimeä ei ole.

— Pyrimme katsomaan, millä tilanne asiakirjoista näyttää. Jos vaikuttaa siltä, että kyseessä on rajatapaus, eläkkeensaajalle kirjoitetaan ja kysellään tilannetta. Sitä ei sanota, mistä tarkistus on lähtenyt liikkeelle.

— Valitusten yhteydessä usein purnataan, että kylällä moni terveempi saa eläkettä, mutta ei yksilöidä, kuka. Tällaista esiintyy runsaammin.

Haastatteli K.S.

Työnantajan sosiaalivakuutusmaksulle uudet perusteet

ETK ei voi ruveta ulosottorekisteriksi

Sosiaalivakuutuksen kustantavat työnantaja, vakuutettu itse ja julkinen valta. Työnantajan kustannusosuutta on pitkään arvosteltu, paitsi sen kasvua myös sen kuormituksen jakaantumista. Pienten työvaltaisten yritysten kuorma on suhteeton. Tuontikauppa on jäänyt ikeestä vapaaksi.

STM:n asettama toimikunta mietti maksettuihin palkkoihin perustuvalla työnantajan maksulle vaihtoehtoja. Vaihtoehtoisia perusteita saattaisivat olla tuotannon jalostusarvo, liikevaihto, vakuutetun maksu (valtion tulovero) tai valmistevero. Kun arvioitiin seurauksia elinkeinoelämän kantokyvyn ja työllisyyden kannalta, liikevaihtovero osoittautui vaikutuksiltaan myönteisimmäksi vaihtoehdoksi.

Sosiaalivakuutuksen rahoituksen kerääminen liikevaihtoverona tuottaa — toimikunnan mukaan — tarkoitettuja myönteisiä tuloksia siinä tapauksessa, että onnistutaan välttämään hintatason kohoamisesta aiheutuva hinta- ja palkkakierre.

Ongelmaksi muodostui se, millä tavoin liikevaihtoverona kerätyt rahat kanavoidaan sosiaalivakuutuksen kustantamiseen, valtion budjetin kautta vai erillisinä, ns. suoran putken kautta. Suoraa rahoitusmallia perusteltiin mm. sillä, että rahoituksen ennakointi on varmempaa kuin budjetin varaan antaututtaessa. Budjettimallia taas puolustettiin sillä, että yleinen julkisten varojen kokoamisen ja käytön periaate edellyttää niiden sisällyttämistä budjettiin.

STM:n suunnittelupäällikön Markku Lehdon johtama työryhmä jätti mietintönsä 4.2. Mietintö tarjosi kumpaakin rahan ohjantamallia vaihtoehtoisina. Luovutustilaisuudessa kysyttiin, oliko erimielisyys näin lakaistu maton alle. Markku Lehto ilmoitti, että toimikunta oli yksimielisesti päättänyt esittää kahta vaihtoehtoa, ja ministeri Marjatta Väänänen viittasi hallitusneuvotteluihin. Kansaneläkelaitoksen ilmoitettiin kannattavan suoraa putkea toimintansa pitkäjänteisyyden turvaamiseksi. Tämän ei kuitenkaan katsottu ilmaisevan halua palata rahastoivaan Kela-järjestelmään, vaan ”rahastojen purkautumisen hidastamista” (vakuutusneuvos Mauno Saalasti).

YLLa

Oikeusministeriössä on valmistunut selvitys, joka koskee ulosottoimen tehostamista tietojenkäsittelyn avulla. On mm. selvitetty sitä, missä olemassa olevissa rekistereissä on tietoa, josta olisi apua ulosottoviranomaisille. Katse kääntyi myös Eläketurvakeskukseen.

Selvityksen tekijät arvelivat, että ETK:n rekisteri sisältää tuoreempia tietoja ihmisten työpaikoista kuin verottajan rekisteri. He ovat myös tietoisia siitä, että ETK antaa työsuhteita koskevia tietoja lastenvalvojille, ja eläkelaitosten ja vakuutettujen itsensä lisäksi vain näille.

Vastauksessaan Eläketurvakeskus totesi rekisterinsä rajoitukset. Lyhyitä työsuhteita koskevat tiedot ovat ulosottotoimen tarpeiden kannalta jo vanhoja, julkisen puolen työpaikatiedot ovat puutteelliset, ylipäänsä työsuhdetietojen rekisteröitymisessä on puolen vuoden viive.

Näitä tärkeämpänä ETK toi esiin toistuvasti korostamansa näkökohdan, että eläkkeitä varten koottua tiedostoa voi käyttää vain eläketurvan varmistamiseen. Luottamussuhde, johon tietojen keruu perustuu, on mollemminpuolinen.

Uutena näkökohtana ETK kuvasi pyydetyn palvelun laajuutta. Ulosottoon saapui esimerkiksi vuonna 1980 yhteensä 759 993 tapausta. Vertailuksi mainittakoon, että samana vuonna työsuhderekisteristä otettiin tiedot 121 000 henkilöstä eläkeasian käsittelyä varten. Vertailu osoittaa, että jos ulosottotoiminta ryhdyttäisiin palvelemaan, ETK muuttuisi luonteel-

taan ulosottotoimen apuelimeksi.

Myös kustannuskysymyksenä asia on mahdoton. Jos kustannuksia arvioidaan valtion maksuperustelain mukaan, jota sovelletaan väestörekisterikeskuksen tietojenantoon, joudutaan puhumaan miljoonista markoista vuotta kohden.

YLLa

SOSIAALIMENOJEN REAALIKASVU 3,3 PROSENTTIA VUONNA 1981

Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimusosastolla valmistuneen vuosien 1980 ja 1981 sosiaalimenoja koskevan selvityksen mukaan sosiaalimenot (brutto) olivat vuonna 1980 noin 42,5 miljardia markkaa ja vuonna 1981, ennakkotietojen mukaan, noin 49,2 miljardia markkaa. Lukuihin sisältyy verotuksen lapsivähennyksen arvioitu vaikutus valtion ja kuntien verotuloihin.

Nimellisarvoltaan vuoden 1981 menot olivat 15,7 prosenttia suuremmat kuin edellisenä vuonna. Kuluttajahintaindeksillä punnituksi reaalkasvuksi tulee 3,3 prosenttia.

Sosiaalimenojen osuus markkinahintaisesta bruttokansantuotteesta nousi 22,7 prosentista 23,2 prosenttiin. Sosiaalimenojen osuus kansantalouden kokonaiskulutusmenoista nousi 31,0 prosentista 31,5 prosenttiin.

Asukasta kohti lasketut sosiaalimenot olivat vuonna 1981 noin 10 200 markkaa, edellisenä vuonna n. 8 900 markkaa. Työllistä kohti lasketut menot olivat vastaavasti noin 21 900 ja 19 300 markkaa.

Tehtävoryhmien menokehitys

Sosiaalimenoista pääosa, molempina vuosina runsas 40 prosenttia, kohdistui tehtävoryhmään vanhuus ja työkyvyttömyys. Tästä noin 90% on eläkekeitä.

Tähän tehtävälueeseen läheisesti liittyvien pääryhmien (tapaturmat, sotainvalidien sekä kaatuneiden omaisten eläkkeet yms.) osuus on niinkään säilynyt ennallaan.

Yhteensä näiden kolmen tehtävoryhmän menot olivat vuonna 1981 noin 22,4 miljardia markkaa eli noin 45 prosenttia koko sosiaalimenoista.

Sairaus ja terveys -tehtävoryhmän osuus sosiaalimenoista oli toiseksi suurin, vuonna 1981 29,2 prosenttia. Se on sama kuin edellisenä vuonna. Markkamääräiset menot olivat vuonna 1981 14,3 miljardia markkaa.

Perhe ja lapset -tehtävoryhmän osuus sosiaalimenoista oli 16,0 prosenttia vuonna 1981, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisenä vuonna. Markkamääräisesti menot olivat noin 7,9 miljardia markkaa vuonna 1981.

Tähän menoryhmään läheisesti liittyvän laskennallisen erän, lapsivähennyksen verotuksessa, osuus kokonaisuudesta oli 1,7 prosenttia.

Yhteensä näiden perhepoliittisten tehtävoryhmien osuus oli vuonna 1981 17,7 prosenttia, mikä on hieman enemmän kuin edellisenä vuonna.

Työttömyys -pääryhmän menojen osuus oli 6,3% vuonna 1981. Ryhmän menojen loppusumma oli runsaat 3 miljardia markkaa.

Sosiaalimenojen rahoitus

Valtion rahoitusosuus vuonna 1981 oli 28,8 prosenttia sosiaalimenojen kokonaisrahoituksesta. Tämä on 0,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 1980. Valtion osuudesta suurin osa (noin 33%) kohdistui sairaus- ja terveys -pääryhmään.

Kuntien rahoitusosuus oli vuonna 1981 13,9%. Tämä on 0,1 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisenä vuonna. Myös kuntien rahoitusosuudesta kohdistui suurin osa sairaus ja terveys -pääryhmään (48%).

Työnantajien osuus sosiaalimenojen rahoituksesta oli vuonna 1981 46,3%, mikä on 0,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 1980. Työnantajien rahoitusosuudesta kohdistui runsaat 70% vanhuus ja työkyvyttömyys -pääryhmään.

Vakuutettujen rahoitusosuus oli vuonna 1981 7,1 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Osuus on 0,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisenä vuonna. Vanhuus ja työkyvyttömyys -pääryhmään kohdistui noin kaksi kolmannesta vakuutettujen rahoitusosuudesta.

Käyttäjien maksujen osuus oli vuonna 1981 3,9 prosenttia sosiaalimenojen rahoituksesta. Edellisenä vuonna osuus oli 4,0%. Käyttäjien maksuista suurin osa (noin 2/3) kohdistui sairaus ja terveys -pääryhmään.

Esa Arajarvi, VTK
sosiaali- ja terveysministeriön
tutkimusosaston ylim. tutkija

Alla olevalla palstalla Eläketurvakeskuksen lainopillinen johtaja Antti Suominen vastaa työeläkkeitä koskeviin kysymyksiin, joilla saattaa olla yleistäkin mielenkiintoa.

Työeläkeasioita koskeviin kysymyksiin vastataan Eläketurvakeskuksesta myös kirjeitse ja puhelimitse. Kun kirjoitatte, mainitkaa täydellinen nimenne, osoitteenne ja henkilötunnuksenne.

KAUPPA- EDUSTAJIEN ELÄKETURVA

Kysymys:

Olen tällä hetkellä kokonaan eläketurvan ulkopuolella. Työnantajani ei ole luvannut järjestää eläketurvaani, vaan väittää, että velvollisuus siitä kuuluu minulle.

Kuitenkaan minulla ei ole ennakoverolippua enkä ole tehnyt elinkeinoilmoitusta. Ei minulla ole omaa firmaakaan. Teen työtä vaatetusalan kauppaedustajana. Palkka on myyntiin perustuva provisio ja ennen ennakonpidätystä työnantajani vähentää palkastani 30 prosenttia kulujen osuutena.

Työni on matkustamista minulle määrätyn myyntipiirin asiakkaiden luona. Käytän omaa autoa.

Miten minun tulisi menetellä, jotta saisin työnantajani maksamaan eläkemaksut? Eikö maksuvelvollisuus kuulu työnantajalle, koska teen työtä täysipäiväisesti ja ainoastaan tämän yhden yrityksen lukuun?

Vastaus:

Kauppaedustajien eläketurva määräytyy joko työntekijäin eläkelain (TEL) tai yrittäjien eläkelain (YEL) mukaan. Edustajan ja toimeksiantajan välillä tehdyn sopimuksen sisältö ratkaisee, katsotaanko työ yrittäjänä vai työsuhteessa tehdyksi. Kuitenkin jokaisessa yksittäistapauksessa joudutaan soveltamista harkitsemaan kulloinkin vallitsevien olosuhteiden perusteella kokonaisuutena.

Palkanmaksutavalla on keskeinen merkitys ratkaistaessa työsuhteen ja yrittäjyyden välistä rajanvetoa. Pelkkä provisiopalkka viittaa aina vahvasti yrittäjyyteen ja jotta provisiopalkkainen edustaja voisi kuulua TEL:n piiriin, edellytetään, että hän on muulla tavoin voimakkaasti sidottu ylönteettäjänsä johto- ja määräämisvaltaan.

Tämän vallan puuttumista osoittaa esimerkiksi se, että edustaja ei ole toiminnassaan velvollinen noudattamaan toimeksiantajan ohjeita ja määräyksiä.

Hän saa itse määrätä työaikansa, hänelle ei ole asetettu myyntitavoitteita eikä hänellä ole määrättyä myyntipiiriä. Lisäksi hän voi käyttää apulaista tai sijaista toimeksiantajaansa kuulematta.

Viitteenä työsuhteesta on se, että edustajalle annetaan käyttöön auto tai muita työvälineitä, esimerkiksi puhelin. Mitä arvokkaammasta työvälineestä on kyse, sitä enemmän tälle seikalle on annettava painoa.

Jos edustajalle korvataan työstä johtuvia kuluja sekä maksetaan päivärahaa, viittaavat nekin työsuhteeseen.

Työsuhdetta ei sinänsä osoita ennakonpidätyksen suorittaminen edustajan palkkiosta.

Ennakkoperintälaissa on nimennomaan säädetty, että ennakonpidätys on suoritettava mm. kauppaedustajan palkkioista siitä riippumatta, onko suoritusta pidettävä palkkana. Vaikka edustajalla ei ole toimintaansa varten omaa liikettä tai toimi-

nimeä, tämä seikka ei vielä osoita sitä, että hän olisi työsuhteessa.

Silloin, kun sopijapuolten kesken on epäselvää, miten eläketurva on järjestettävä, asiasta voi pyytää Eläketurvakeskuksen lausunnon tai ratkaisun.

Pyynnön voi tehdä kumpi tahansa asianosainen tai vakuutusta hoitava eläkelaitos.

Eläketurvakeskuksen antamasta päätöksestä on mahdollisuus valittaa eläkelautakuntaan ja edelleen vakuutusosikeuteen.

Annettujen tietojen perusteella näyttää siltä, että tässä tapauksessa edustajan eläketurva tulisi järjestää YEL:n mukaan.

LAPSI- KOROTUS LAPSILLE?

Kysymys:

Avioerossa kaksi alaikäistä lasta on määrätty äidille.

Mies on nyt jäänyt työkyvyttömyyseläkkeelle ja hänen eläkkeeseensä on lisätty lapsikorotus. Mies on laiminlyönyt elatusmaksujen maksamisia, mutta lapsikorotukset hän saa kuitenkin.

Eivätkö lapsikorotukset kuulu tässä tapauksessa lapsille tai lasten huoltajalle, äidille?

Mitä selvityksiä eläkelaitokselle pitäisi toimittaa lapsikorotusten saamiseksi lapsille?

Eläke maksetaan miehen yrittäjätoiminnan perusteella.

Vastaus:

Pääsääntö on, että työeläke maksetaan sen saajalle itselleen. Tämä koskee myös eläkkeeseen mahdollisesti sisältyvää lapsikorotusta, jota ei käsitellä erillisenä eläkkeen osana.

Ainoastaan poikkeustapauksissa ja, kun siihen on erityinen syy, eläke tai sen osa voidaan maksaa muulle kuin sen saajalle. Ulkopuolisena eläkkeen nostajana tulee useimmiten kysymykseen sosiaalilautakunta. Silloin eläke voidaan maksaa vain lautakunnan perustellusta hakemuksesta.

Tässä tapauksessa vaaditaan, että eläke käytetään eläkkeen saajan tai sellaisen henkilön huoltoon, jonka elatukseen eläkkeen saaja on velvollinen osallistumaan.

Jos eläkkeensaaja on laiminlyönyt elatusmaksujen suorittamisen, sosiaalilautakunta voi sillä perusteella hakea elatusavun määrän eläkkeestä.

Näillä edellytyksillä myös lapsikorotus voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle, samoin kuin muukin osa eläkkeestä.

Eronnut puoliso ei ole oikeutettu nostamaan entisen miehensä työeläkkeeseen sisältyvää lapsikorotusta, vaikka lapset olisivatkin hänen huollossaan.

UUSINTA-PALKKIOITA EI HUOMIOON ELÄKE-PALKASSA

*VAKO:n päätös
n:o 7192/81/1801*

Annettu 23. 9. 1982 (ETK 10101).

Eläkelaitos myönsi näyttelijälle vanhuuseläkkeen, mutta ei ottanut eläkepalkkaa määrätessään huomioon hänelle radio-ohjelmien uusinoista maksettuja palkkioita.

Näyttelijän valituksen johdosta eläkelautakunta katsoi päätöksessään, että uusintapalkkiot ovat eläkepalkkaan luettavia ansioita. Perusteluna oli, että TEL:n mukainen työansio määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin veron ennakkoa pidätettäessä ja että uusintapalkkiot olivat korvausta tehdystä työstä.

Eläkelaitoksen valituksen johdosta VAKO katsoi päätöksessään, että radio-ohjelmien uusintapalkkioita ei ole pidettävä TEL:n alaisesta työsuhteesta saatuun palkkaan verrattavana työansiona, vaan ne ovat taiteellisen tekijänoikeuden käyttöoikeudesta suoritettua korvausta.

Samalla kannalla on ollut Korkein hallinto-oikeus ennakkoperintäasiassa. Kun uusintapalkkiot eivät olleet ennakkoperintälain 4 §:n mukaista palkkaa, vaan sanotun lain 6 §:ssä tarkoitettua taiteellisen tekijänoikeuden käyttöoikeudesta suoritettua korvausta, uusintapalkkioiden perusteella ei makseta työnantajan sosiaaliturvamaksua.

PERHE-ELÄKE TAKAUTUVASTI ERITYISESTÄ SYYSTÄ

*VAKO:n päätös
n:o 1062/82/2107*

Annettu 4. 11. 1982 (ETK 11245).

Edunjättäjä kuoli vuonna 1969. Perhe-eläkettä haettiin vasta vuonna 1981. TEL:n mukaan on pääsääntönä, että perhe-eläkettä myönnetään takautuvasti vain vuoden ajalta. Erityisestä syystä perhe-eläke voidaan kuitenkin myöntää pitemmältä ajalta takautuvasti. VAKO katsoi päätöksessään, toisin kuin eläkelautakunta, että erityinen syy oli olemassa ja myönsi eläkkeen kuolinpäivää seuraavan kuukauden alusta.

Tietämättömyyttä ei yleensä ole pidetty erityisenä syynä. Tässä tapauksessa leskivaimo oli kuitenkin yrittänyt selvittää perhe-eläkemahdollisuuttaan sekä miesvainajansa työnantajalta että useilta lakimiehiltä, mutta saanut kaikilta heiltä vastauksen, ettei perhe-eläkeoikeutta ole. Miestä ei myöskään ollut ilmoitettu työnantajansa TEL-vakuutukseen ennen kuin perhe-eläkehakemuksen käsitteilyn yhteydessä.

Ilmeisesti näistä syistä VAKO oli sitä mieltä, että erityinen syy oli olemassa. VAKO:n aikaisemmista, hakijalle myönteisistä ratkaisuista mainittakoon tapaus, jossa perhe oli muuttanut Kanadaan jo vuonna 1967, jolloin TEL-perhe-eläkejärjestelmä oli juuri tullut voimaan ja tieto siitä ja sen suomista etuuksista oli Suomessakin vähäistä.

MYEL-TYÖ-TULOJA KOSKEVAN VALITUKSEN TUTKIMINEN

*VAKO:n päätös
n:o 5298/81/2094*

Annettu 3. 11. 1982 (ETK 9950)

Emäntä valitti MYEL-työtulostaan eläkelautakuntaan myöhässä, minkä vuoksi valitusta ei tutkittu. Isäntä sitä vastoin valitti omasta työtulostaan ajoissa ja totesi samalla, ettei emännälle olisi pitänyt vahvistaa lainkaan työtuloa.

Emäntä haki päätökseen muutosta VAKO:lta. Koska puolisoiden vaatimukset emännän työtulon osalta olivat samansuuntaiset, VAKO määräsi eläkelautakunnan tutkimaan emännän työtuloasian isännän työtuloasian yhteydessä siitä huolimatta, että emännän itsensä allekirjoittama valitus oli saapunut eläkelautakuntaan myöhässä.

Ratkaisu on ymmärrettävä MYEL:n mukaisen työtulon määrittämisen erityispiirteistä johtuvaksi. Työtulon määrittämisen pohjana on isännän ja emännän yhteenlaskettu vuotuinen työtulo (MYEL 8 §:n 2 mom.), joka sitten jaetaan tiettyjen sääntöjen mukaan heidän kesken.

YEL:n piirissä ei tällaista työtulosidonnaisuutta ole silloinkaan, kun puoliset työskentelevät saman yrityksen puitteissa. Kummassakin laissa tosin on säännös siitä, että yrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevien perheenjäsentensä vakuutusmaksusta niin kuin omasta velastaan. Vastuusaännöksestä huolimatta on katsottava, ettei YEL:n osalta voida menetellä VAKO:n päätöksestä ilmenevällä tavalla.

YEL:ssä eivät puolisoiden työtulot ole niin kiinteästi toisiinsa riippuvaisia kuin MYEL:ssä.

Oikeus luopumis-eläkkeeseen

LAKI luopumiseläkelain 7 §:n muuttamisesta (80/21. 1. 1983).

Lainmuutoksella täsmennettiin tilan pirstomisen käsitettä ja sen vaikutusta luopumiseläkkeen saamiseen. Laki tuli voimaan 1. 2. 1983.

Regressioikeus

LAKI kansaneläkelain muuttamisesta (99/21. 1. 1983).

LAKI työntekijäin eläkelain 19 a §:n muuttamisesta (101/21. 1. 1983).

LAKI valtion eläkelain 17 §:n muuttamisesta (102/21. 1. 1983).

LAKI merimieseläkelain muuttamisesta (103/21. 1. 1983).

LAKI valtakunnallisista työttömyyskassoista annetun lain muuttamisesta (104/21. 1. 1983).

LAKI työllisyyslain 27 b §:n muuttamisesta (105/21. 1. 1983).

Työeläkelakeihin ja kansaneläkelakiin lisättiin säännökset eläkkeen maksamisesta niissä tapauksissa, joissa henkilö saa myös työttömyyskorvausta tai työttömyyskassan maksamaa päiväavustusta. Jos eläkettä maksetaan takautuvasti samalta ajalta, jolta on maksettu työttömyyskorvausta tai päiväavustusta, eläkelaitoksen on suoritettava takautuvasti maksettava eläke työvoimatoimikunnalle tai työttömyyskassalle edellyttäen, että nämä ilmoittavat asiasta eläkelaitokselle vähintään kaksi viikkoa ennen eläkkeen maksupäivää. Lainmuutokset tulivat voimaan 1. 2. 1983.

Oikeus sukupolvenvaihdoseläkkeeseen

LAKI maatalousyrittäjien eläkelain 6 a §:n muuttamisesta (106/21. 1. 1983).

Lainmuutos koski sukupolvenvaihdoseläkettä, ja se vastaa sisällöltään edellä mainittua LUEL 7 §:n muutosta. Laki tuli voimaan 1. 2. 1983.

ETK:n ohjesäännön muuttaminen

ASETUS Eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävän asetuksen 5 §:n muuttamisesta (107/21. 1. 1983).

Asetuksen muutos merkitsi sitä, että ETK:n edustajistolle kuulunut päätösvalta kiinteän omaisuuden myymisestä sekä kiinnittämisestä siirrettiin ETK:n hallitukselle. Asetus tuli voimaan 1. 2. 1983.

TEL- ja LEL-vakuutusmaksut sekä MYEL-perusprosentti ja YEL-maksuprosentti vuodelle 1983
N:o 1, 3. 1. 1983

Rintamaveteraanien varhaiseläkelain ja työntekijäin eläkelain 11 §:n muuttaminen
N:o 2, 4. 1. 1983

Valtion eläkelain ja valtion perhe-eläkelain 7 §:n muuttaminen
N:o 3, 5. 1. 1983

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen 23. artiklan mukaisesti yhdistetty eläke
N:o 4, 6. 1. 1983

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen
N:o 5, 12. 1. 1983

Eläkeratkaisuihin liittyvä tietoliikenne
N:o 6, 13. 1. 1983

Eläkehakemusten jakaminen valtiokonttorille
N:o 7, 17. 1. 1983

TEL:n ja LEL:n soveltaminen eräissä tapauksissa
N:o 8, 9. 2. 1983

Takautuvasti suoritettavan eläkkeen maksaminen työvoimatoimikunnalle tai työttömyyskassalle
N:o 9, 11. 2. 1983

Työkyvyttömyyseläkeratkaisujen ennakoilmoitusmenettely
N:o 10, 22. 2. 1983

NIMITYKSIÄ

Jussi Vanamo ETK:n tutkimuspäälliköksi

Tutkimusosaston uudeksi osastopäälliköksi on Eläketurvakeskuksen hallitus nimittänyt 1. 4. lukien valt.lis. Jussi Vanamo n.

Jussi Vanamo on syntynyt vuonna 1941 ja tullut Eläketurvakeskuksen palvelukseen kohta valmistuttuaan Helsingin yliopiston valtiotieteellisestä tiedekunnasta vuonna 1966. Hän työskenteli tutkimusosastolla tutkijana 66—74, eläketutkimustoimiston toimistopäällikkönä maaliskuusta 74 ja samalla vs. apulaisosastopäällikkönä heinäkuusta 74. Apulaisosastopäälliköksi hänet nimitettiin helmikuussa 1975. Hän on useaan otteeseen hoitanut osastopäällikön sijaisuutta.

Tutkimusosaston organisaatiota on samassa yhteydessä uusittu yhdistämällä tähänastiset eläke- ja kenttätutkimustoimisto yhdeksi tutkimusyksiköksi suoraan osastopäällikön alaisuuteen.

Leena Lietsala apulaisosasto- päälliköksi

Apulaisosastopäälliköksi tutkimusosastolle nimitti ETK:n hallitus 1.4. alkaen valt.kand. Leena Lietsalan.

Leena Lietsala on syntynyt 1943 ja tullut Eläketurvakeskuksen palvelukseen tutkijaksi 1975. Tilastotoimiston toimistopäälliköksi hänet nimitettiin 1978.

Tutkimusosaston uudessa organisaatiossa Leena Lietsalan vastuualueena edelleen on tilastoyksikkö.

Simo Forss yhteyspäälliköksi tutkimusosastolle

Tutkimusosaston organisaatio-uudistuksen yhteydessä on valtiotieteen tohtori Simo Forss nimitetty osaston yhteyspäälliköksi 1.4. lukien. Hänen tehtäväänään on, paitsi eri tutkimusprojekteihin osallistuminen, yhteydenpito yliopistoihin ja alan tutkimuslaitoksiin ETK:n ja muualla tapahtuvan tutkimuksen vuorovaikutuksen kehittämiseksi. Tutkimusyksiköstä irrallisia suoraan osastopäällikön alaisia tutkijoita on tutkimusosastolla nyt kaksi: toisena on erityistutkija Jouko Janhunen, joka on usean vuoden aikana tullut Työeläkkeen lukijoille tutuksi ulkomaisten eläkejärjestelmien esittelijänä.

Tuore yhteyspäällikkö Simo Forss on syntynyt 1940 ja tullut Eläketurvakeskuksen palvelukseen tutkijaksi 1963. Kenttätutkimustoimiston päällikkönä hän on toiminut vuodesta 1970.

Margaretha Aarnio vapaaksi tutkijaksi

Eläketurvakeskuksen tutkimusosaston pitkäaikainen osastopäällikkö Margaretha Aarnio siirtyi pois laitoksen palveluksesta helmi—maaliskuun vaihteessa.

Margaretha Aarnio on tehnyt koko työuransa sosiaalivakuutuksen piirissä. Hän toimi Kansaneläkelaitoksen palveluksessa eri tehtävissä vuosina 1945—62 ja tuli Eläketurvakeskukseen tutkimuspäälliköksi vuoden 1963 alusta.

Tutkimusosaston tehtävänä on palvella sekä Eläketurvakeskusta että yhteiskuntaa yleisemminkin tilastoilla, selvityksillä ja tutkimuksilla, jotka liittyvät työeläkejärjestelmän toteutumiseen ja sen seurannaisvaikutuksiin, työeläkkeiden tuntemukseen ja niihin kohdistuviin odotuksiin. Mittavimpia työurakoita Aarnion kaudella ovat olleet eläkeikään kohdistu-

vien odotusten tutkimus (1974) ja työkyvyttömyystutkimus, jonka raporteista osa on julkaistu viime vuosina, osa on valmis teilla. Kaksi tutkijaa on väitellyt tohtoriksi Aarnion alaisena toimiessaan.

Kaikkiaan on Aarnion johdolla valmistunut ETK:n tutkimuksien sarjassa yhteensä 30 numeroa ja selvitysten sarjassa 13 numeroa. Tilasto- ja muita julkaisuja on ilmestynyt yhteensä 31.

Margaretha Aarnio jatkaa omia töitään nyt vapaana tutkijana.

KANSAN- ELÄKE- JA VEROTUS- UUDISTUK- SEN VAIKU- TUKSIA SEL- VITETÄÄN

Valtioneuvoston kanslia on asettanut toimikunnan, jonka tehtävänä on seurata kansaneläkeuudistuksen ja siihen liittyvien verotusratkaisujen vaikutuksia yksittäisten eläkkeensaajien ja eläkeläisperheiden kanalta.

Toimikunnan on selvityksissään otettava huomioon myös vuoden 1984 alusta voimaan tuleva kansaneläkeuudistuksen II B-vaihe ja esitettävä työnsä kestäessä selvityksiä havaitsemistaan epäkohdista jo ennen tätä ajankohtaa.

Toimikunnan puheenjohtajaksi valtioneuvoston kanslia on kutsunut kansliapäällikkö Uolevi Hakavuoren ja jäseniksi kansliapäällikkö Kari Puron, neuvottelevan virkamiehen Pekka Tuomiston, johtaja Kaisu Weckmanin, toimitusjohtaja Juhani Salmisen, apulaisosastopäällikkö Berndt Långvikin, apulaisosastopäällikkö Jorma Perälän sekä toimistopäällikkö Lasse Aarnion.

Toimikunnalla on oikeus ottaa kuusi sivutoimista sihteerä.

Toimikunnan tulee saada työnsä valmiiksi 31.12.1984 mennessä.

ELÄKEIKÄ- ESITYS TOUKO- KUUSSA

Eläkeikäkomitean esitys eläkekäytännön uudistamiseksi on odotettavissa toukokuun loppulla. Tällöin päättyy jatkoaika, jonka komitea on saanut joustavaa eläkeikää koskevan uudistus suunnitelman laatimiseen.

Professori Teivo Pentikäisen johdolla istuva komitea on työsään hyödyntänyt veteraanien varhaiseläkkeestä saatuja kokemuksia mm. tutkimalla varhaiseläkkeiden työllistävää vaikutusta.

Komitean aikataulua on venyttänyt myös Työterveyslaitoksella tekeillä ollut tutkimus kunnallisen sektorin eläkeikäperusteista. Tutkimuksesta on alustavat tulokset saatu maaliskuussa.

VETERAANI- ELÄKETTÄ HAKENUT 8500

Tammikuun loppuun mennessä oli rintamaveteraanien varhaiseläkettä hakenut 8500 veteraania. Myönteisen päätöksen oli näistä saanut runsaat 6000, hylkäävän yli 2000. Tavallisin hylkäyksen syy on ollut riittävän sairauden puuttuminen. Sen perusteella on hylätty 900 tapaus. Seitsemisensataa hakemusta on hylätty, koska rintamapalveluaika on jäänyt alle kahden vuoden.

Tammikuun lopussa hakemuksia oli käsittelemättä 546.

MERIMIES- ELÄKE PERUS- ELÄKKEEKSI

Huhtikuun alusta voimaantulleiden TEL 8 §:n ja merimieseläkelain (MEL) muutosten johdosta merimieseläkkeet muuttuvat peruseläkkeiksi. Aikaisemmin MEL-eläke oli ns. ensisijainen eläke, jota muut eläkkeet eivät vähentäneet.

Peruseläkkeiden ja ensisijaisen eläkkeiden ero tulee näkyviin yhteensovitusmenettelyssä. Jos eläkkeiden ja korvausten yhteismäärä ylittää yhteensovitusrajan, suoritetaan peruseläkkeiden osalta ns. suhteellinen vähennys. Ensisijaisten eläkkeiden kohdalla tätä vähennystä ei tehdä.

ELÄKE- OTTEITA 360000:LLE

Eläketurvakeskus lähetti viime vuonna työsuhderekisteristään eläkeotteita kaikkiaan 360 000.

Saajista 130 000 oli tilannut otteen itse. Työeläkekortin asemesta otteen sai 31 000. TEL:n piiriin kuuluneen työsuhteen päättymisen vuoksi ote lähetettiin 197 000 henkilölle. Lisäksi eläkelaitokset välittivät 3500 eläkeotetta vanhuuseläkeikää lähestyville henkilöille.

Edellisestä vuodesta kasvoi Eläketurvakeskuksen lähettämien otteiden määrä noin sadalla tuhannella. Kasvuun on ollut vaikuttamassa mm. televisiossa nähty työeläkeaiheinen tietoisuus.

YEL:stä JA MYEL:stä VAPAUTUK- SEN EHTOJA POHDITAAN

Yrittäjien eläkelakien mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen pääperiaatteet ovat pysyneet muuttumattomina yrittäjäeläkejärjestelmän koko voimassaolon ajan, vaikka tänä aikana soveltamiskäytäntö on muuttunut ja eläketurvan taso kohonnut.

Sen vuoksi Eläketurvakeskuksen hallitus on asettanut työryhmän selvittämään, olisiko muutettava sosiaali- ja terveysministeriön antamia ohjeita siitä, milloin on mahdollista myöntää vapautus YEL:n tai MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta.

Ryhmä pohtii myös, olisiko nykyistä soveltamiskäytäntöä joltakin osin muutettava.

Työryhmän puheenjohtajana on toimistopäällikkö Ilkka Savoheimo Eläketurvakeskuksesta. Muut jäsenet ovat apulaisjohtaja Pertti Laesvuori Kalervosta, johtaja Heikki Sipilä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta ja tutkija Mikko Pellinen Eläketurvakeskuksesta. Sihteerinä toimii jaostonhoitaja Marja Rantala Eläketurvakeskuksesta.

KALER- VOLLE UUSI VAIHDE

Eläkevakuutusyhtiö Kalervon puhelinnumero vaihtuu. Uusi numero on 28.4.1983 alkaen (90) 69 521.

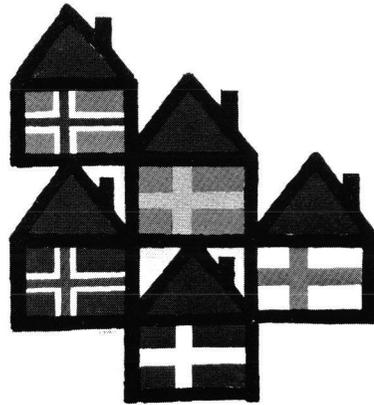
ETK MESSUILLA TÄNÄKIN KESÄNÄ

Eläketurvakeskus osallistuu messuille tänäkin vuonna. ETK:n osastolla kävijät voivat itse tarkistaa mikrofilmatus työsuhderekeristä, onko työeläketurva eri työpaikoista kunnossa. Saatavana on myös työeläkkeitä koskevaa aineistoa.

Kesän ohjelmassa ovat Savon messut Kuopiossa 25—29.5., Jätjän kulttuuripäivät Pietarsaareissa 3—5.6., Pohjois-Suomen messut Oulussa 29.7.—7.8. ja Turun Messut Suomen Turussa 12—21.8.

Kauden avasi osallistuminen Kevätmessuille maaliskuussa Helsingin Pasilassa ja sen päättää mukana olo Vanhusten viikolla lokakuussa.

Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus ja sen soveltaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö 1982

POHJOIS- MAISESTA SOSIAALI- TURVASOPI- MUKSESTA JULKAISU

Uusi pohjoismainen sosiaaliturvasopimus tuli voimaan 1.1.1982.

Vaikka sopimus ei sisällöltään tuonutkaan merkittävästi uutta, katsottiin sopimuksen yhdenmukaisen soveltamisen edellyttävän soveltamisohjeita. Näitä laatimaan perustettiin pohjoismainen työryhmä, jossa kaikkien Pohjoismaiden sopimuksen soveltamisesta vastaa-

vat laitokset olivat edustettuina.

Suomesta työryhmän työhön ovat osallistuneet sosiaali- ja terveysministeriön, Lääkintöhallituksen, Sosiaalihuollon, Kansaneläkelaitoksen, Eläketurvakeskuksen ja Tapaturmavakuutuslaitosten Liiton edustajat.

Työryhmä päätti ensin tehdä sosiaaliturvasopimuksen toimeenpanosopimuksen ja vasta sen "alle" soveltamisohjeet.

Toimeenpanosopimus ja soveltamisohjeet tulivat kaikissa Pohjoismaissa voimaan 25.10.1982 ja tämän jälkeen ne on julkaistu kaikilla pohjoismaisilla kielillä yhdessä sosiaaliturvasopimuksen kanssa.

Suomessa julkaisusta on vastannut sosiaali- ja terveysministeriö ja teos on ilmestynyt vuoden 1982 lopulla nimellä "Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus ja sen soveltaminen".

Tietoa ja tunnelmia gerontologiasta

Eino Heikkinen, Riitta-Liisa Arajärvi, Marja Jylhä, Simo Koskinen, Markku Pekurinen ja Pertti Pohjolainen: ELÄKEIKÄISET TAMPEREELLA. Haastattelututkimus 60–89-vuotiaiden tamperelaisten terveydentilasta, toimintakykyisyydestä, palvelujen käytöstä ja elintavoista. Tampereen yliopiston kansanterveystieteen laitos. Tampere 1981, 190 s.

Riitta Auvinen, Eva Hirsjärvi, Maarit Kumpulainen, Asser Stenbäck ja Maija-Liisa Vauhkonen: VANHENEMISEN VOIMAVARAT. Kirjayhtymä. Hämeenlinna 1982, 209 s.

Vanhuutta ja vanhenemistä koskevan tiedon julkaisemista ei tarvinnut erityisesti perustella: vanhusväestön osuus on voimakkaasti lisääntynyt, yhä keskustellaan sairaan vanhuksen hoidosta Saara Finnin kirjan herrättämin ajatuksin, tämän vuoden lääkäripäivien yksi teema oli vanhuuden ongelmat jne.

Tampereen yliopiston kansanterveystieteen laitoksella toteutettu tutkimus Tampereen eläkeikäisistä on osa WHO:n Euroopan aluetoimiston koordinoimaa kansainvälistä tutkimusohjelmaa. Tutkimus toteutetaan 12 maassa, ja se kohdistuu erityisesti kaupunkimaisessa ympäristössä eläviin vanhoihin ikäluokkiin.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhojen henkilöiden terveydentilaa, toimintakykyisyyttä, terveys- ja sosiaalipalveluiden käyttöä sekä elintapoja.

Iäkkäät ihmiset eivät tutkimuksen mukaan juuri poikkea muusta väestöstä elämäntavoiltaan. Alempien sosiaaliryhmien elämäntavat ovat terveyden

kannalta haitallisempia kuin ylempien sosiaaliryhmien tavat. Toisaalta voitiin havaita, että myös vanhojen ikäluokkien elämäntavat ovat muuttuneet samaan tapaan terveellisempään suuntaan kuin koko väestön tavat; tupakointi on vähentynyt, liikuntaharrastukset lisääntyneet ja ruokailutottumukset ovat muuttuneet terveellisemmiksi.

Iän karttuessa sairaudet lisääntyvät. Suunnilleen yhdeksällä kymmenestä tamperelaisvanhuksesta oli ainakin yksi lääkärin toteama sairaus. Keskimäärin sairauksia oli 2–3. Tutkimuksessa tuodaan esille ajatus, että vanhusten kohdalla ei ole tärkeintä sairauksien diagnosointi, vaan toimintakykyisyyden selvittäminen eli sen arvioiminen, miten hyvin vanhus selviytyy jokapäiväisistä toiminnoista. Usein esitetään, että vanhukset kokevat itsensä yksinäisiksi, koska he asuvat paljolti yksikseen. Tutkimuksen mukaan yksin asuminen lisääntyy iän myötä. Miehistä asui yksin 11–35% ja naisista 35–60%. Tutkimus ei kuitenkaan tue sellaista käsitystä, että vanhukset ovat yksinäisiä. Yksin asuvista 64–81% ei ollut koskaan tuntenut itseään yksinäiseksi. Itsensä kokevat yksinäiseksi ennen kaikkea vanhat, yksin asuvat miehet.

Eläkeikäiset Tampereella on huolellisesti tehty ja vanhusten elinoloja monipuolisesti valottava tutkimus. Siinä on esitetty runsaasti vertailuja aiempiin suomalaisiin ja ulkomaisiin tutkimuksiin. Kirjallisuusluettelo on laaja ja käyttökelpoinen.

Aineiston käsittelyä jatketaan edelleen ja kansainvälinen vertaileva raportti ilmestyyne lähiaikoina.

Vanhuuden voimavarat -teoksessa etsitään normaalin vanhenemisen tunnuksia. Ihminen nähdään biologisena, psyykkisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena. Tältä pohjalta Hirsjärvi kirjoittaa ihmisen biologisesta muutoksesta, Stenbäck, Kumpulainen ja Vauhkonen käsittelevät psyykkisiä ja älykkyyteen liittyviä muutoksia ja Auvinen puhuu vanhuudesta ja yhteiskunnasta. Kokonaisvaltaisen ihmiskuvan tuominen vanhus-tutkimukseen merkitsee tässä teoksessa sivukaupalla tuotettuja hyvän terveyden, hyvän mielen-terveyden ja onnistuneen vanhenemisen määritelmiä.

Lukijan kannalta kiinnostavampaa olisi ollut, jos kirjoittajat olisivat esitelleet esim. funktionaalisen iän käsitteen, jossa kokonaisvaltainen ja monitieteinen yritys mitata vanhenemistä näkyy konkreettisimmillaan. Tavoitteena on määritellä normaali vanhenemisen kulku ja erottaa eri syistä kiihtyneet tai hidastuneet vanhenemisprosessit. Kehittämällä funktionaalisen iän mittari voidaan ilmaista samanikäisten ihmisten väliset biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset erot.

Funktionaalisen iän mittaria on ehdotettu sovellettavaksi esimerkiksi eri ammattien kulu-tavuuden arvioimiseen ja eläkeikärajojen määrittelyyn sekä kuntoutusmahdollisuuksien ja -tulosten arviointiin. Suomessa tällaista tutkimusta on tehty 1960-luvun alusta lähtien ja tehdään parhaillaan Jyväskylän yliopistossa professori Eino Heikkisen johdolla.

Melko turhilta tuntuvat sen sijaan teoksessa esitellyt psykologian alkeisoppikirjoista tutut älykkyyksmittausten selostukset ja psykoanalyysin käsitteiden

pintapuolinen läpikäyminen.

Vanhuuden voimavarat -teoksen kirjoittajia tuntuu erityisesti huolettavan vanhusten lukumäärän ja väestöosuuden kasvu, koska he epäilevät, löytyykö maassamme tulevaisuudessa tarpeeksi työikäistä väestöä vanhuksia elättämään. Kirjoittajat käyttävät aina vuoteen 2050 ulottuvia väestöennusteita todistamaan, että huoltorasitus tulee muodostumaan kohtuuttomaksi. Huoltorasituksen arvioiminen riippuu kuitenkin myös muista tekijöistä kuin väestön määrästä: eturivin suomalaiset väestötieteilijät ovat sitä mieltä, että eräs keskeisimpiä vaikuttavia tekijöitä on todellisten huoltajien määrä (työtä tekevien osuus), joiden huoltokyy riippuu työn tuottavuudesta.

Voidaan myös kysyä, onko huoltorasituksen esittäminen asettamalla aktiivi- ja vanhusväestö vastakkain merkinä vanhuksiin kohdistuvasta negatiivisesta asenteesta. Pirstotaanhan tällöin ihmisen elämänskaari rajattuihin osiin, jotka nähdään toisilleen vastakkaisina — ehkä jopa vihamielisinä.

Niin *Eläkeikäiset Tampereella* kuin *Vanhuuden voimavaratkin* täyttävät gerontologisen tiedon tarvetta ja ovat siten hyödyksi vanhuuspolitiikkaa suunnitteleville ja vanhustutkimuksesta kiinnostuneille. Lisäksi jälkimäinen teos antaa ohjeita pitkää ikää havittaneille ja toimii lisäksi herttaisena opaskirjasena meille kaikille: "Vanhenevan avioliiton elävyyden kannalta on tärkeää, että mies pysyy terveenä ja nainen pyrkii säilyttämään sukupuolisen viehättävyytensä" (Stenbäck).

Mervi Takala

Jos jokainen putoaisi paikaltaan

Jos jokainen putoaisi paikaltaan. Toimittanut Tuulikki Alkio, Kansaneläkelaitos 1982.

Kansaneläkelaitos järjesti Kansainvälisen Vammaisten vuoden merkeissä kirjoituskilpailun, jonka aiheena oli vuoden teema ”Täysi osallistuminen ja tasa-arvo”.

Kansaneläkelaitos on nyt julkaissut kirjoituskilpailun satoa kirjan muodossa. Teoksen nimenä on ”Jos jokainen putoaisi paikaltaan”.

Se sisältää 49 kirjoittajan kilpailutyöt. Lisäksi mukana on parikymmentä katkelmaa muiden osallistujien teksteistä.

Valikoima antaa erittäin valaisevan kuvan siitä, mitä on olla vammainen tämän päivän Suomessa. Se avaa toivottavasti niiden silmiä, joiden vallassa on ympäristön suunnittelu, ja kaikkien meidän, jotka suhtaudumme ennakkoluuloisesti vammaisiin — tavalla tai toisella.

Pieni näyte: ”Jos tentissä istui kuin riu’ulla, kun jalat eivät yletyneet lattiaan, ne piti vain nostaa alleen ja kirjoittaa polven päällä tai maata kyynärpäiden varassa kapealla kirjoitusalus-talla. Toivoin usein, että Alvar Aalto olisi edes kerran katkaisut jalkansa ennen Jyväskylän yliopistorakennuksen suunnittelua.

Ehkä hän silloin olisi tullut miettineeksi tarkemmin paljojen ja ylen hankalien portaittensa funktiota, kenties löytänyt hisseillekin käyttökelpoiset ratkaisut. Nyt meni melkoinen osa fyysisistä voimista tenttipaikalle pääsemiseen, itse tentti piti selvittää voimantähteillä, mikä ei voinut olla vaikuttamatta tuloksiin.” (Sinikka Lylys)

EKL

Sosiaaliturvan bibliografia III on ilmestynyt

Sosiaaliturvan kirjallisuus Suomessa 1977—1980, III on julkaistu Sosiaaliturvan Keskusliiton toimesta viime vuoden lopulla. Teoksen aineiston on koonnut edellisten painosten tapaan *Erkki Vaisto* ja kirjallisuuden luokituksen sekä aineiston valinnan on suorittanut *Maija-Liisa Hämäläinen*. Bibliografiaan on otettu mukaan sekä alan teoksia että artikkeleita. Lehtiluettelo löytyy teoksen ensimmäisen osan lopusta.

Kun tutkin teoksen sisällysluetteloa, havaitsin edelliseen painokseen verrattuna luokituksen pysyneen lähes muuttumattomana. Vain sosiaalipolitiikan yleiseen osaan on lisätty nuorisopolitiikka. Lisäksi esikoulut, erityispäivähoito, perhepäivä- ja kotihoito esiintyvät omina alalohkoinaan luokassa ”Sosiaalihuolto ja sosiaalipalvelu”. Viimeksi mainittu luokka on sisällyttään kaikkein laajin. Tässä luokassa oli lähes kolmasosa koko teoksen kirjallisuusviitteistä.

Työeläke-lehden lukijoita ehkä eniten kiinnostavat kirjallisuusviitteet teoksen sivuilla 76—99. Näillä sivuilla on runsaasti viitteitä kansaneläkejärjestelmän ja sairausvakuutuksen piiristä, kun taas muusta sosiaalivakuutuksesta on viitteitä vähemmän. Jopa ”virkaeläke”-otikon alta löysin ensimmäisenä viitteen ”KEL-eläkkeensaajista Espoossa”, mutta en yhtään viitettä esimerkiksi VEL:stä.

Tekijähakemiston perusteella voin edelleen todeta, että viitteitä tekijöihin, jotka ovat kirjoittaneet jotakin työeläkkeistä, on vähän. Ehkä eräänä syynä tähän on se, että bibliografian lehtiluettelossa työeläkevakuutuksen piiriin kuuluvien ammattilehtien tarjonta on

muihin sosiaaliturva-alan lehtiin verrattuna niukka.

Lisäksi bibliografian tekijöiden on ollut pakko karsia materiaalin runsauden vuoksi aineistosta pois kaikki alle 2-sivuiset artikkelit. Toivottavasti tätä karsintatapaa ei noudateta, kun kootaan ”Vakuutusalan bibliografia”, josta ensimmäinen osa ilmestyy jo ensi syksynä.

Verratessani kahden viimeisen painoksen asiahakemistoja keskenään löysin kolmannelle kirjallisuusviitteitä aiheista naisen asema, lapset, lapsiperheet, hyvinvointi, työolosuhteet jne — vain muutamia mainitakseni. Lisäksi olen viimeisestä painoksesta löytänyt useita uusia termejä: mm. aikuiskasvatus, eläkepolitiikka, eläkkeelle valmennus, hyvinvointipolitiikka, minimipalkka, osapäivätyö, stressi, turvakodit, työttömyyseläke, vanhustyö, vähimmäiseläke jne. Maija-Liisa Hämäläisen mukaan hakemistosta on poistettu jo tällä hetkellä vanhentuneita termejä. Itse en ole ymmärtänyt edellisessäkin painoksessa esiintyvien termien ”työsuhde-eläke” ja ”ansiokyvyttömyys” merkitystä.

Kaija-Liisa Nissinen

RUOTSI

Perusmäärää nostettu vuoden 1983 alusta

Kansan- ja yleisen lisäeläkejärjestelmän perusmäärä (basbelopp) nostettiin 19 400 kruunuun vuodessa vuoden 1983 alusta. Tätä määrää käytetään laskettaessa lisäeläkkeen perusteena olevaa ansiotuloa.

Eläkkeen määriä kuitenkin tarkistettiin 300 kruunua suuremman perusmäärän mukaan.

Tämä johtui siitä, että maan hallitus päätti viime joulukuussa korvata eläkkeensaajille etukäteen vuoden 1983 aikana tapahtuvan hintojen nousun.

Eläkkeiden tarkistukset on vuoden 1982 alusta lähtien tehty vain kerran vuodessa. Sitä ennen eläkkeitä periaatteessa tarkistettiin kuukausittain.

Kansaneläke	8,4	9,4
Osaeläke	0,5	0,5
Työtaturma	0,6	0,6
Työsuojelu	0,2	0,2
Työmarkkinamaksu (työttömyys ja koulutus)	0,8	1,3
Aikuiskoulutus	0,2	0,2
Palkkatakku	0,2	0,2
Lastenhuolto	2,2	2,2
Yleinen palkkamaksu	—	2,0
	33,0	35,7

Sopimusten perusteella

Lisäeläke (ITP)	10,0	10,0
Ryhmähenkivakuutus (TGL)	0,3	0,3
Eroraha (AGE ym.)	0,5	0,5
Työtaturma (TFA)	0,0	0,0
	43,9	46,6

Työnantajien vakuutusmaksut vuonna 1983

Kahdessa seuraavassa taulukossa on työnantajien vakuutusmaksut prosentteina työntekijöiden ja toimihenkilöiden bruttopalkoista vuosina 1982 ja 1983. Prosenttiluvut on pyöristetty lähimpään prosentin kymmenesosaan.

Työntekijät:

Lakien perusteella	1982	1983
Lisäeläke	9,4	9,6
Sairausvakuutus	10,5	9,5
Kansaneläke	8,4	9,4
Osaeläke	0,5	0,5
Työtaturma	0,6	0,6
Työsuojelu	0,2	0,2
Työmarkkinamaksu (työttömyys ja koulutus)	0,8	1,3
Aikuiskoulutus	0,2	0,2
Palkkatakku	0,2	0,2
Lastenhuolto	2,2	2,2
Yleinen palkkamaksu	—	2,0
	33,0	35,7
Sopimusten perusteella		
Ryhmähenkivakuutus (TGL)	0,5	0,5
Eroraha (AGB)	0,1	0,1
Ryhmäsairausvakuutus (AGS)	1,4	1,4
Lisäeläke (STP)	3,2	3,2
Työtaturma (TFA)	0,4	0,4
	38,7	41,4

Toimihenkilöt:

Lakien perusteella	1982	1983
Lisäeläke	9,4	9,6
Sairausvakuutus	10,5	9,5

Vuonna 1983 otettiin käyttöön uusi vakuutusmaksu — ”yleinen palkkamaksu”. Sen tuotto käytetään vuonna 1982 päätetyn verouudistuksen ensimmäisen vaiheen rahoitukseen. Verouudistuksessa alennettiin marginaaliverotusta ja muutettiin poisto-oikeutta.

Uutta vuoteen 1982 verrattuna on myös se, että työnantajien vakuutusmaksuja alennettiin 10 prosenttiyksiköllä neljässä pohjoisessa kunnassa (Kiruna, Gällivare, Jokkmokk ja Pajala). Alennus koskee lakisäätöihin vakuutuksiin perustuvia maksuja.

Itsenäisten yrittäjien vakuutusmaksut omaa sosiaaliturvaansa varten

Seuraavassa taulukossa on itsenäisten yrittäjien vakuutusmaksut heidän omaa sosiaaliturvaansa varten. Myös yrittäjiä koskee uusi vakuutusmaksu sekä vakuutusmaksujen alennus pohjoisissa kunnissa.

	% bruttotuloista	
	1982	1983
Lisäeläke	9,4	9,6
Sairausvakuutus	10,5	9,5
Kansaneläke	8,4	9,4
Osaeläke	0,5	0,5
Työtaturma	0,6	0,6
Lastenhuolto	2,2	2,2
Yleinen palkkamaksu	—	2,0

Tasa-arvo lesken- eläkkeisiin

Sopimus eläkejär- jestelmän rahoituk- sen pelas- tamisesta

Saksan liittotasavallan perustuslakioikeus päätti vuonna 1975, että vuoden 1984 loppuun mennessä miehille on taattava yleisissä eläkejärjestelmissä *yhtäläinen* oikeus leskeneläkkeisiin naisten kanssa. Tällä hetkellä mies saa jatkuvan leskeneläkkeen vain, jos hän oli taloudellisesti riippuvainen vaimostaan. Taloudelliseen riippuvuuteen riittää, että vaimo hankki yli puolet perheen toimeentuloon tarvittavista varoista.

Perhe-eläkesäännösten uudistaminen on edelleen tutkittavana. Tuorein ehdotus asian hoitamiseksi on eläkevakuutussektorin tekemä. Sen mukaan leskeneläkkeen määrää nostettaisiin 5 %-yksiköllä edunjättäjän työkyvyttömyyseläkkeestä (65 %:iin) ja eläkkeen saamiseksi vaadittava ikäraja (45 vuotta) poistettaisiin.

Vastapainoksi näille leskeneläke tehtäisiin *tulosdonnaiseksi*. Tuloharkintaa ei käytettäisi, jos lesken tulot eivät ylitä 60 % edunjättäjän eläkkeen perusteena olevan palkan ylärajasta, joka on DM 2467 kuukaudessa vuonna 1983. Rajatulon (DM 1480) ylittävältä tulon osalta eläkettä alennettaisiin 40 %:lla.

Jos leskellä on oma vanhuus- tai työkyvyttömyyseläke, se ja leskeneläke eivät yhdessä saisi ylittää myöhemmin määrättävää rajaa. Ehdotuksen läpime- non mahdollisuuksista ei ole toistaiseksi tietoa.

Yhdysvaltain presidentti ja molemmat pääpuolueet pääsivät tammikuussa *poliittiseen sopimukseen* yleisen eläkejärjestelmän rahoitustilanteen korjauksesta. Ehdotus on jätetty kongressin käsiteltäväksi.

Rahoitusehdotuksella lasketaan saatavan kuluvan vuosikymmenen aikana *169 miljardia dollaria* lisää eläkejärjestelmän toiseen rahastoon — vanhuus- ja perhe-eläkerahastoon. Eläkejärjestelmän toinen rahasto — työkyvyttömyyseläkerahasto — ei ole ollut vaikeuksissa. Se jopa lainasi viime syyskuussa 600 miljoonaa dollaria vanhuus- ja perhe-eläkerahastolle.

Eläkejärjestelmän *rahastojen yhteismäärä* on alentunut 1970-luvun puolivälistä lähtien. Vuoden 1981 lopussa rahastojen yhteismäärä oli 24 539 miljoonaa dollaria. Vuonna 1975 määrä oli 44 438 miljoonaa dollaria. Vakuutusmaksutulot olivat vuonna 1981 yhteensä 142 438 miljoonaa dollaria ja menot 144 352 miljoonaa dollaria.

Jokaisen eläkkeelle jäävän henkilön lasketaan ”syövä” 2,8 vuodessa itse maksamansa vakuutusmaksut ja niiden korot.

Edellä mainittu 169 miljardia dollaria kootaan seuraavilla toimenpiteillä:

Vakuutusmaksuja nostetaan. Vakuutetut ja työnantajat maksavat nykyisin eläkevakuutusmaksuina 5,4 % palkasta, jonka ylärajana käytetään tässä vakuutuksessa 35 700 dollaria vuodessa (vuonna 1983).

Vakuutusmaksu oli aikaisemmin sovittu nostettavaksi molempien osalta 5,7 %:iin

vuonna 1985 ja 6,2 %:iin vuonna 1990.

Ehdotuksen mukaan vuoden 1985 korotus tehdään jo vuotta aikaisemmin ja noin puolet vuoden 1990 korotuksesta vuonna 1988.

Näillä toimenpiteillä kootaan 40 miljardia dollaria.

Indeksitarkistuksia lykätään. Vuoden 1983 heinäkuun indeksitarkistusta lykätään kuudella kuukaudella. Näin säästyy 40 miljardia dollaria.

Seuraavat tarkistukset tehdään vuosittain tammikuussa.

Vuodesta 1975 lähtien eläkkeiden indeksitarkistukset on tehty kuluttajahintaindeksin perusteella. Eläkkeiden ja vakuutusmaksujen perusteena olevat palkat on eläkkeistä poiketen sidottu palkkatason kehitykseen.

Tilastoissa yleisen eläkejärjestelmän rahoituksen alamäki näyttää alkaneen samana vuonna, kuin indeksointi otettiin käyttöön. Tosin maan yleinen taloudellinen tilanne alkoi myös huonontua samoihin aikoihin.

Eläkkeiden verotus. Eläkkeet ehdotetaan ensimmäistä kertaa verotuksen alaiseksi. Tällä hetkellä yleiset eläkkeet ovat verotuksen ulkopuolella.

Verotus kohdistuisi ehdotuksen mukaan vain siihen osaan eläkettä, jonka rahoituksen lasketaan tulevan työnantajilta, ja vain, jos muut kuin eläketulot yksinäisillä henkilöillä ylittävät 20 000 dollaria ja perheellisillä 25 000 dollaria vuodessa.

Verotuksella lasketaan kootavan 30 miljardia dollaria.

Noin 10 % eläkkeensaajista joutuisi verotuksen kohteeksi eläketulojensa osalta.

Liittovaltion palveluksessa olevat. Vuoden 1984 alusta kaikki liittovaltion palkkaamat uudet virkamiehet tulisi saattaa yleisen eläkejärjestelmän alaisuuteen. Liittovaltion virkamiehillä on oma erillinen eläkejärjestelmänsä.

Uudet palkansaajat ovat yleensä nuoria henkilöitä, jotka toisivat järjestelmälle rahaa, mutta eivät heti aiheuttaisi eläkemenoja.

Tällä toimenpiteellä saadaan kokoon 23 miljardia dollaria.

Ehdotuksella on kuitenkin varjopuoli.

Liittovaltio joutuu vastaavasti maksamaan yhä suuremman osan liittovaltion virkamiesten eläkejärjestelmän kustannuksista, koska siellä eläkkeensaajien

määrä kasvaa, mutta vakuutusmaksujen maksajia olisi entistä vähemmän.

Itsenäiset yrittäjät. Yrittäjien vakuutusmaksu ehdotetaan nostettavaksi yhtä suureksi palkansaajien ja työnantajien yhdessä maksaman määrän kanssa. Tällä hetkellä yrittäjän maksu on 3/4 tuosta määrästä.

Ehdotuksen vaikutuksia pehmenettäisiin sillä, että yrittäjät voisivat verotuksessaan vähentää liikekuluina puolet maksamastaan vakuutusmaksusta.

Lisätuloa järjestelmälle keriyisi 18 miljardia dollaria.

Liittovaltion rahoitus. Liittovaltio maksaisi ehdotuksen mukaan vuoden 1984 aikana vakuutusrahastoille 18 miljardia dollaria ylimääräisenä erillis-korvauksena vakuutettujen sotalaspalveluksen aikaisesta ajasta.

Tälläkään hetkellä liittovaltio ei muutoin osallistu yleisen eläkejärjestelmän rahoitukseen. Järjestelmä on tarkoitettu tulevan toimeen omillaan.

Yleisesti uskotaan, että ehdotus läpäisee kongressin muutoksitta.

Jouko Janhunen, FM
Eläketurvakeskuksen
erityistutkija

TILASTOTIETOJA TYÖELÄKKEENSAAJISTA 31. 12. 1982

Taulukoiden luvut ovat vähimmäisturvan mukaisia.

31. 12. 1982 oli maksussa kaikkiaan 625 000 työeläkettä. Muutos edellisestä vuodesta on 29 000 kappaletta eli 4,8 prosenttia.

Näistä oli vanhuuseläkkeitä 321 000 kappaletta (suluissa muutos edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta) (+18 000), työkyvyttömyyseläkkeitä 169 000 kappaletta (— 4 000), työttömyyseläkkeitä 23 000 kappaletta (+5 000) ja perhe-eläkkeitä 111 000 kappaletta (+9 000).

Vanhuuseläkkeiden keskimäärä oli 887 markkaa/kk, työkyvyttömyyseläkkeiden 1 073 markkaa/kk, työttömyyseläkkeiden 1 024 markkaa/kk ja perhe-eläkkeiden 711 markkaa/kk.

VANHUUSELÄKKEET

Voimassa olevat 31. 12. 1982

Eläkkeen myöntäjä	Eläkkeensaajia			Keskimääräinen peruseläke mk/kk		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
TEL-eläkelaitokset	59 787	92 816	152 603	1 863	802	1 218
YEL-eläkelaitokset	12 785	9 690	22 475	1 733	1 180	1 495
MYEL-eläkelaitos	44 543	58 353	102 896	521	254	369
LEL-eläkelaitos	32 693	10 822	43 515	743	327	640
Kaikki työeläkelaitokset	149 808	171 681	321 489	1 209	607	887

Myönnetty eläkkeet 1. 1.—31. 12. 1982

Kaikki työeläkelaitokset	13 816	16 779	30 595	1 301	641	939
--------------------------	--------	--------	--------	-------	-----	-----

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEET (sisältää osaeläkkeet)

Voimassa olevat 31. 12. 1982

Eläkkeen myöntäjä	Eläkkeensaajia			Keskimääräinen peruseläke mk/kk		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
TEL-eläkelaitokset	39 225	41 703	80 928	1 989	954	1 455
YEL-eläkelaitokset	7 366	3 296	10 662	1 514	952	1 340
MYEL-eläkelaitos	20 310	22 820	43 130	613	247	419
LEL-eläkelaitos	29 515	4 862	34 377	986	436	909
Kaikki työeläkelaitokset	96 416	72 681	169 097	1 356	697	1 073

Myönnetty eläkkeet 1. 1.—31. 12. 1982

Kaikki työeläkelaitokset	8 706	6 693	15 399	1 546	798	1 221
--------------------------	-------	-------	--------	-------	-----	-------

OSAELÄKKEET

Voimassa olevat 31. 12. 1982

Eläkkeen myöntäjä	Eläkkeensaajia			Keskimääräinen peruseläke mk/kk		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
TEL-eläkelaitokset	1 330	1 708	3 038	1 350	676	971
YEL-eläkelaitokset	1 303	542	1 845	1 107	783	1 012
MYEL-eläkelaitos	5 085	5 911	10 996	470	210	330
LEL-eläkelaitos	1 060	135	1 195	824	404	777
Kaikki työeläkelaitokset	8 778	8 296	17 074	740	347	549

Myönnetyt eläkkeet 1. 1.—31. 12. 1982

Kaikki työeläkelaitokset	1 034	1 170	2 204	830	385	594
--------------------------	-------	-------	-------	-----	-----	-----

TYÖTTÖMYYSELÄKKEET

Voimassa olevat 31. 12. 1982

Eläkkeen myöntäjä	Eläkkeensaajia			Keskimääräinen peruseläke mk/kk		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
TEL-eläkelaitokset	4 296	8 959	13 255	1 763	918	1 192
YEL-eläkelaitokset	338	340	678	1 287	753	1 019
MYEL-eläkelaitos	1 273	1 212	2 485	908	356	639
LEL-eläkelaitos	4 515	2 124	6 639	1 005	474	835
Kaikki työeläkelaitokset	10 422	12 635	23 057	1 315	784	1 024

Myönnetyt eläkkeet 1. 1.—31. 12. 1982

Kaikki työeläkelaitokset	3 304	4 256	7 560	1 528	869	1 157
--------------------------	-------	-------	-------	-------	-----	-------

PERHE-ELÄKKEET

Voimassa olevat 31. 12. 1982

Eläkkeen myöntäjä	Eläkkeiden lukumäärä	Keski-määräinen peruseläke mk/kk	Eläkkeensaajia		
			Lesket	Lapset	Yhteensä
TEL-eläkelaitokset	53 016	992	49 598	14 584	64 182
YEL-eläkelaitokset	8 967	884	8 663	2 274	10 937
MYEL-eläkelaitos	21 351	281	20 546	4 771	25 317
LEL-eläkelaitos	28 142	453	26 734	6 761	33 495
Kaikki työeläkelaitokset	111 476	711	105 541	28 390	133 931

Myönnetyt eläkkeet 1. 1.—31. 12. 1982

Kaikki työeläkelaitokset	12 102	754			
--------------------------	--------	-----	--	--	--

VANHUUS-, TYÖKYVYTTÖMYYS-, TYÖTTÖMYYS- JA PERHE-ELÄKKEET

Voimassa olevat 31. 12. 1982

Eläkkeen myöntäjä	Eläkkeiden lukumäärä	Keskimääräinen peruseläke mk/kk
TEL-eläkelaitokset	299 802	1 241
YEL-eläkelaitokset	42 782	1 321
MYEL-eläkelaitos	169 862	375
LEL-eläkelaitos	112 673	689
Kaikki työeläkelaitokset	625 119	911
Myönnetty eläkkeet 1. 1.—31. 12. 1982		
Kaikki työeläkelaitokset	65 656	996

Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeensaajista 15 186 sai lisäksi rekisteröityä lisäeläkettä keskimäärin 1 270 mk/kk. Nämä olivat etupäässä TEL- ja YEL-eläkkeitä. Perhe-eläkkeistä 3 929 oli lisätujen mukaisia, keskimäärin 1 002 mk/kk.

MAKSETUT ELÄKKEET 1. 1.—31 12. 1982, MILJ. MK

<i>Vähimmäisturva</i>	
TEL-eläkelaitokset	4 318,82
YEL-eläkelaitokset	668,78
MYEL-eläkelaitos	747,45
LEL-eläkelaitos	916,64
Kaikki työeläkelaitokset	6 651,69
<i>Rekisteröity lisäturva</i>	282,78
Yhteensä	6 934,47

The editorial deals with survivors' pensions which, according to the writer, have been under discussion from one election to another.

The present legislation provides survivors' pension to a widow only if the husband used to be employed in the private sector or was a self-employed entrepreneur (including farmer). Equal rights have been demanded in the name of equality. In a time of economic depression it does not seem proper that a widower could, irrespective of his income, draw a pension after the death of his wife. Statistics indicate that the income of the widow is, at present, smaller than that of the widower (a

widower is also eligible to pension if the wife used to be a government employee). Therefore, equality requires that woman's position should be improved, not man's. It is probable that in future when the survivors' pension cover will be further developed, children will also have more attention paid to them as recipients of support.

It is unlikely that eligibility for an earnings-related survivors' pension, will be decided according to individual needs. When the principle of "need" was abandoned in the 1950s in the case of national pensions, it became necessary to create a security system based on income. We are no

longer in a position to keep opening one tap now and another tomorrow, the writer concludes.

A researcher of the Central Pension Security Institute writes in her column that there is a need to expand the scope of the present employment pensions scheme. To her, it would be natural if the scheme could be for financing, or providing credit for projects designed for the benefit of old people. As an example, she mentions an Old People's Home or Service House in Helsinki where the situation of old people's care is getting worse. Lending of telephones could be another type of service. Also, working

hours could be adjusted to the needs of aged employees; part-time work would be ideal, though such jobs are now in short supply, partly because of stubborn attitudes.

The magazine carries an interview with Urpo Kangas, PhD, who wrote his doctoral thesis on the judicial position of a widow(er). He feels that the Finnish survivors' pension cover is not up-to-date, neither in form nor as far as the contents are concerned. "If viewed systematically, it is unacceptable that dozens of regulations, all founded on different premisses, are applicable in the event of a person being widowed", the writer says. It is also difficult for a widow(er) to obtain

information on the legal procedure, which is an additional problem.

In the opinion of the writer, the survivor's pension cover was established at a time when "a continuous economic growth dazzled the decision-makers. A society that provided everything irrespective of costs was considered superior."

The writer would channel survivors' pensions primarily to children and secondarily to spouses, irrespective of their sex. From the point of view of social justice, it is not wrong to take into account the wealth or other benefits of the widow(er) when determining the size of the pension. The costs of the present system are out of line

with the benefits it provides, he writes.

Nearly always, an unemployment pension means exclusion from working life, says the Managing Director of the Central Pension Security Institute in an interview. He hopes that it would be possible to raise the age limit for eligibility for unemployment pension back to 60 years. "Raising the age limit would be applicable only if the livelihood of long-term unemployed people who are willing to work could be taken care of in some other way", he reminds us. Today, the unemployment pensions are paid for collectively by the employers; as Mr. Uimonen sees it, there are no grounds for changing this

arrangement, though it might be less desirable for the individual companies to make people retire if they had to pay for their own employees. We must not forget that this solution is used by companies that have run into economic troubles, he says.

*Työeläke-lehden kirjoitukset ovat
vapaasti lainattavissa. Lainattaessa
on lehden nimi (ja kirjoittajan nimi)
mainittava.*

Esite veteraaneläkkeestä

Eläketurvakeskus on julkaissut esitteen rintamaveteraanien varhaiseläkkeestä. Esitteessä on otettu huomioon nyt voimassa oleva laki ja siihen 1. 7. tulevat muutokset.

Rintamaveteraanien varhaiseläke -esite on tarkoitettu vielä työelämässä oleville veteraaneille, myös naisille. Sen avulla veteraani voi selvittää, koskeeko varhaiseläkelaki häntä.

Esite on tarkoitus jakaa asianomaisille veteraanijärjestöjen myötävaikutuksella. Niitä veteraaneja varten, joita järjestöjakelu ilmeisesti ei tavoita, esitteen voi tilata Eläketurvakeskuksen postittamosta.

Eläkkeellä jo olevalle esite ei tarjoa uutta tietoa.